

Türkiye’de milli parkçılığın kısa bir hikâyesi: Yozgat Çamlığı Milli Parkı örneği*

A short story of the national park movement in Turkey: the case of Yozgat Çamlığı National park

Mahinur Kılıç^{*a} İsmail Kervankıran^a

^a Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Isparta.

BİLGİ / INFO

Geliş/Received: 25.09.2018
 Kabul/Accepted: 03.04.2019

Anahtar Kelimeler:

Korunan alanlar
 Milli Parklar
 Yozgat Çamlığı Milli Parkı
 Rekreasyon coğrafyası

Keywords:

Protected area
 National Parks
 Yozgat Çamlığı National Park
 Recreation geography

*Sorumlu yazar/Corresponding author:
 (M. Kılıç) mahinurkilig@gmail.com

DOI: 10.17211/tcd.463690

Atf/Citation:

Kılıç, M ve Kervankıran, İ. (2019). Türkiye’de milli parkçılığın kısa bir hikâyesi: Yozgat Çamlığı Milli Parkı örneği. Türk Coğrafya Dergisi (72), 21-34. DOI:10.17211/tcd.501724.

ÖZ / ABSTRACT

Dünyanın çeşitli yerlerinde korunması gereken ve gelecek nesillere aktarılması planlanan alanlar içerisinde milli parklar her zaman öne çıkmaktadır. Türkiye’de milli park fikri özellikle 1950’li yıllardan sonra uygulama alanı bulmuş ve farklı özellikteki alanlar bu kapsama alınmıştır. Yasal anlamda ilk koruma statüsü Yozgat Çamlığı’na verilerek, bu alanın korunması, sürdürülebilir kullanımı ve yakın çevresine rekreasyon imkanlarının sağlanması amaçlanmıştır. Bu anlamda Türkiye’deki milli parkçılığın başlangıç noktası olarak kabul edilen ve tarihi, toplumsal ve kültürel kimliğiyle de yaşayan bir hafıza olan Yozgat Çamlığı Milli Parkı, Türkiye’de milli parkçılığın hikâyesini anlama açısından özgün bir lokasyondur. Dolayısıyla bu çalışma ile Yozgat Çamlığı’nın, milli park olarak ilan edilme sürecine nasıl geldiği, milli park kararıyla kurulan geleneksel ilişkinin zihinlerde yeniden şekillenmesi ve bu durumun milli park çevresinde yaşayan halkın yaşam tarzlarında ne tür değişikliklere sebep olduğu belirlenmek istenmiştir. Bu doğrultuda Yozgat Çamlığı’nın milli park olma sürecine dair raporlar ve kayıtlar, milli parka ait belirli dönemlerde hazırlanmış inceleme ve fizibilite raporları ile Uzun Devreli Gelişme Planı (UDGP) incelenmiştir. Çalışmada ayrıca milli parkın daha önceki dönemlerine ilişkin bilgiler elde etmek ve milli parkın gelişim sürecini detaylı bir şekilde ortaya koyabilmek amacıyla Yozgat kentinin süreli yayınları içerisinde yer alan yerel gazeteler taranmıştır. Elde edilen bulgular sonucunda, Türkiye’de milli park kavramının çok yeni olduğu dönemlerde, kentin gelişimi de öngörülerek Yozgat Çamlığı’nın bir koruma statüsüne ihtiyacı olduğu düşünülmüştür. Bu süreçte Yozgat Çamlığı’nın gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için dönemin siyasetçileri tarafından kamuoyu oluşturularak milli park ilanı gerçekleştirilmiştir. Böylelikle Yozgat halkının gündelik hayatında önemli bir yer tutan bu alan resmi statüsünün gelmesiyle farklı bir boyut kazanarak politik ekolojik olarak farklı dönemlerde yeniden üretilmiş ve bu süreçte milli parkın politik, toplumsal, çevresel ve zihinsel konumu ve işlevi her zaman tartışma konusu olmuştur.

National parks are always prominent in areas that need to be protected in various parts of the world and planned to be transferred to future generations. The idea of a national park in Turkey, especially after the 1950s have found application, and areas of different properties also are included. The first legal protection is given to Yozgat Çamlığı and aims to ensure the conservation, sustainable use and recreation opportunities in its immediate surroundings. In this sense, it is considered as the starting point of the national park movement in Turkey. So, Yozgat Çamlığı National Park, which is a living memory with its historical, social and cultural identity, an original location in terms of understanding the story of the national parks movement in Turkey. Therefore, it was aimed to determine how the Yozgat Çamlığı came into the process of being declared as a national park, the traditional relationship established with the decision of national park, and the changes in the lifestyles of the people living around the national park. The reports and records pertaining to the process of Yozgat Çamlığı becoming a national park, examination and feasibility reports prepared in certain periods for national parks and the Long Term Development Plan prepared in 2011 (LTDP) were examined in this perspective. In the study, local newspapers were scanned in the periodicals of the city of Yozgat in order to obtain information on the earlier periods of the national park and to present the development process of the national park in detail. The findings indicate that Yozgat Çamlığı was considered for conservation status with a view on the projected development of the city at a time when the concept of national parks was in its infancy in Turkey. In order to transfer Yozgat Çamlığı to future generations, public opinion was generated by the politicians of the period and the grove was declared a national park. Thus, this area, which occupies an important place in the daily life of the people of Yozgat, has been re-produced in different periods as a political ecological by gaining a different dimension with the coming of official status and in this process the political, social, environmental and mental position and function of the national park has always been the subject of discussion.

*Bu çalışma, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı’nda ve BAP Koordinasyon Birimi tarafından 4788-YL1-16 proje numarası ile desteklenen yüksek lisans tez araştırması kapsamında gerçekleştirilmiştir.

1. Giriş

Nüfusun artışıyla başlayan plansız büyüme, sanayileşme, kentleşme, doğal ve kültürel kaynakların bilinçsiz kullanımı doğa üzerinde geri dönüşü olmayan tahribatlara neden olmuştur. Tarihsel süreç içerisinde yaşanan sorunlara insanoğlu çözüm yolları bulmaya çalışmış ve bu çabalar neticesinde doğa koruma kavramı önem kazanmıştır. Özellikle dünya üzerindeki doğal kaynakların sınırlı olması ve yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalması sorunu, tüm kamuoyunun dikkatini çekmiş ve doğa koruma kavramı ön plana çıkmaya başlamıştır.

Dünyada birçok ülkede, doğal, tarihi ve kültürel değerlerin, sahip olduğu özellikler korunarak sürdürülebilir kullanımları planlanmış, bu tür alanlar ulusal ve uluslararası çabalar sonucu "korunan alanlar" şeklinde ilan edilmiştir. Kaynak değerine sahip alanlar içerisinde, biyo-çeşitliliğin devamlılığında, nesli tehlike altında olan türlerin korunmasında doğal, kültürel ve turistik değerlere sahip alanları uzun vadede koruyabilmek ve gelecek kuşaklara aktarabilmek amacıyla "milli parklar" oluşturulmaya başlanmıştır (Yücel ve Babuş, 2005).

Dünyada milli park kavramının ilk ortaya çıkışı ise Amerikalı bir sanatçı olan George Catlin¹ tarafından olmuştur. Kuzey Amerika yerlilerinin yaşadığı yerlere giderek, portre, manzara, eskiz ve boyama çalışmaları yapan sanatçı, 1832 yılındaki Dakotas'taki seyahatinde Amerika'nın batıya doğru yayılımının doğal alanlar ve yaban hayatı üzerindeki etkilerinden endişe duymuştur. Yellowstone ve Missouri Nehri'nin birleştiği yeri gördüğünde, insan ve diğer canlıların yaşadığı, doğal ortamın tazeliğini kaybetmeden, hükümet politikaları altında korunması gerektiğini düşünmüştür (Spence, 1999). Bunun üzerine Catlin, Amerikan Ovaları'nda yaşayan yerlilerin ve yaban hayatının her ikisinin de korunması için bir "ulus parkı" oluşturulmasını savunmuştur (Dearden ve Langdon, 2009; Innes ve Heintzman, 2012). Catlin'in öne sürdüğü bu düşünce hayata geçirilerek, korunan alan hareketinin başlangıç noktası olan Yellowstone tüm dikkatleri üzerine çekmiştir (Brockington, vd., 2008). Ayrıca Kaliforniya Eyaleti'nde ziyaretçi akınına uğrayan Yosemite Vadisi'ndeki, yüksek kayalıkların, şelalelerin ve doğal güzelliklerin korunması için tedbirler de alınmıştır. Bu alan 1864 yılında Abraham Lincoln² tarafından halkın kullanabileceği, tatil ve rekreasyon yapabileceği bir devlet parkı haline getirilmiştir. Böylece Yosemite Amerika'nın ilk milli parkı ünvanına sahip olamazken, 1871'de dünyanın en önemli gayzerlerinin, şelalelerinin, bitki ve hayvan topluluklarının yer aldığı Yellowstone'un koruma altına alınması gerektiği düşünülerek 1872 yılında yalnızca ABD'nin değil tüm dünyanın ilk milli parkı ilan edilmiştir (Constitutional Rights Foundation, 2013).

Modern anlamda ABD başkanı Ulysses S. Grant³ tarafından bir yasayla ilan edilen Yellowstone, geniş bir alanı kaplayan, insanların eğlendiği, kar sağladığı ve bir grup insan tarafından avcılık yapılan bir yer olarak ön plana çıkmıştır (Bishop vd., 1998).

¹1796-1872 yılları arasında yaşamış olan Catlin'in bu düşüncesi ekolojik ve kültürel rezervlerin ve peyzajın federal hükümetin korumasını sağlamak olmuştur (Eagles ve McCool, 2002).

²Korunan alanların oluşturulmasında önemli katkıları olan ABD'nin 16. başkanı olan Abraham Lincoln, 1865 yılında bir suikast sonucu hayatını kaybetmiştir (<https://www.biography.com>).

³Amerikan İç Savaşı'nda komutanlığı üstlenen Ulysses S. Grant, 1869 ile 1877 yılları arasında 18. ABD başkanı olarak görev yapmıştır (<https://www.biography.com>).

ABD'deki milli parkların oluşum sürecinde ve milli park fikrinin babası olarak gösterilen John Muir'in⁴ de çabalarını göz ardı etmemek gerekir. Bu süreçte Theodore Roosevelt (I. Roosevelt)⁵ siyasi anlamda milli park fikrine arka çıkmış; zengin iş adamı olan Stephen Mather⁶ ise kişisel servetinden harcayarak milli parkların oluşturulmasında katkıları olmuştur (Çelik, 2015).

Kuzey Amerika'da da milli parkların kurulmasıyla birlikte turizmde bir canlanma görülmüş ve artan sayıda yerel, ulusal ve farklı yerlerden gelen turistler önemli bir gelir artışı sağlamıştır (Nelson ve Serafin, 1997). Örneğin, 1879 yılında ilk ilan edilen milli parklardan birisi olan ve Sydney'in güneyinde yer alan Royal Milli Parkı⁷ metropoliten alandaki nüfusa doğal rekreasyon alanı sağlamak amacıyla ilan edilmiştir (Eagles vd., 2002). Kanada'da ise ilk milli park hareketi, 1885 yılında bir sıcak su rezervinin bulunmasıyla başlamıştır. Başlangıçta, parkın koruma amacından daha çok, turistleri sıcak su kaynaklarına getirmek için ticari bir fırsat olduğu görüşüne inanılmıştır. Bu düşünce kısmen doğru olmakla birlikte, Rocky Mountain Milli Parkı'nın ilanıyla yaban hayatını koruma çabaları ön plana çıkmış ve böylece parkın ilk kurulmasında koruma ve ticari düşünce ön planda tutulmuştur. Hızlı bir şekilde büyümeye başlayan Rocky Mountain Milli Parkı'nın adı daha sonra değiştirilerek, Banff Milli Parkı⁸ olmuştur (Locke, 1997). 19. yüzyılın sonunda, ABD'nin bir dizi büyük anıtsal milli park kurma fikri Kanada, Avustralya ve Yeni Zelanda'nın İngilizce konuşma yerleşimci toplumlarına kadar yayılmıştır (Frost ve Hall, 2009). Avrupa'da ise ilk milli parklar Amerika'dan 37 yıl sonra daha çok bilimsel amaçlarla 1909 yılında İsveç'te Sarek Milli Parkı'nın ilanıyla başlamış⁹ ve 1914 yılında da İsviçre kendi milli parkını ilan etmiştir¹⁰ (Yücel, 2005). 20. yüzyılın ilk yarısında İsveç, İtalya, Romanya, Yunanistan, İspanya, İzlanda, İrlanda ve İsviçre gibi Avrupa ülkeleri, milli parklarını kurmaya başlamıştır. Ancak bu ülkelerde milli parkların kurulması Avrupalı büyük güçler tarafından gerçekleştirilmemiştir. Daha çok İngiltere, Fransa ve Belçika, Asya ve Afrika kolonilerinde milli parkların kurulmasına odaklanmıştır (Frost ve Hall, 2009). 1950'den sonra gelişmekte olan ülkelerde milli parkların sayısı artmış, bağımsızlığını kazanamayan ülkelere Latin Amerika'da, Britanya'da, Fransa'da, Porte-

⁴1838 yılında İskoçya'da doğan Muir, daha sonra ailesiyle beraber Amerika'ya göç etmiştir. Amerika'da doğal alanları koruma konusunda çok ciddi bir bilincin yeşermesinde de önemli adımları olmuştur (Çelik, 2015).

⁵Amerikan başkanı seçilen I. Roosevelt, 1903 yılında Yellowstone ve Yosemite Milli Parkları'nı ziyaret ederek, bu alanlardaki doğal güzelliklerin keşfedilmesinde önemli bir role sahiptir (Çelik, 2015).

⁶Zengin bir işadamı olan Stephen T. Mather, 1917'de Milli Parklar Servisi'nde aktif görev alarak milli parkların geliştirilmesinde ve kullanımında büyük katkılar sağlamıştır (<https://www.nps.gov>).

⁷Avustralya'nın ilk korunan alanlarından biri olan Royal Milli Parkı, sulak alanları, yağmur ormanları, kıyı koruma alanları ve ilginç jeolojik oluşumlarla oldukça ön plana çıkmaktadır (<http://www.nationalparks.nsw.gov.au>).

⁸Günümüzde görkemli dağ manzaralarına sahip bir bölgeyi kapsayan ve dünyanın önde gelen destinasyonlarından biri olan Banff Milli Parkı, her yıl milyonlarca ziyaretçiyi çekmektedir (<https://www.nationalgeographic.com>).

⁹1909'da İsveç, milli parkı ilan eden ilk Avrupa ülkesi olmuştur. 16. ve 18. yüzyıllardan itibaren önemli bir güç olan İsveç'in sonraki süreçlerdeki nüfuzundaki azalma, 1905 yılında Norveç'in İsveç'ten bağımsızlığını ilan etmesi ve 20. yüzyıl Avrupa'sında kendisine yeni bir yer açması bağlamında milli parkları benimsemiş olduğu görülmektedir (Frost ve Hall, 2009).

¹⁰İsviçre'nin bu tarihi seçmesinde o günün aynı zamanda ulusal bayram olmasıdır. Ancak aynı gün Fransa ve Almanya Belçika'ya savaş açmış ve her ne kadar İsviçre tarafsızlığını korusa da ulusal bütünlüğü tehdit altına girmiştir (Frost ve Hall, 2009).

kiz'de Amerikalı uzmanlar tarafından milli parklar ilan edilmiştir. Yeni bağımsız olan ülkeler de milli parklar ağını genişletmişlerdir. Devletin sahip olduğu ve yönettiği bu milli parklarda ortak amaç turizm ve rekreasyon faaliyetlerine imkan sağlayan doğanın korunması olmuştur (Bishop vd., 1998).

Tanzanya, Malawi ve Bostwana gibi ülkelerin milli parklarında yaban turizmi gelişmekle birlikte, Kenya milli parklarında sahip olduğu büyük hayvan stokları nedeniyle dünyanın en büyük kitlesel yaban turizmi merkezlerinden birisi haline gelmiştir (Özgüç, 2011). Bu nedenle üçüncü dünya ülkeleri olarak Afrika ülkelerinde özellikle yaban hayatını korumak amacıyla milli parklar kurulurken, İngiltere ve Galler'de ilan edilen milli parklarda esas amaç, manzara bütünlüğü ve doğal güzelliği olan alanlardaki tarım, ormancılık, maden çıkarma, turizm faaliyetleri gibi etkileri azaltmak olmuştur (Witherick vd., 2001).

Türkiye'de milli parkların bugünkü anlamıyla gündeme gelmesi ise 1940'lı yıllara rastlamaktadır. Ülkemizde ilk kez Prof. Dr. Selahattin İnal 1948 yılında yayınladığı "Doğa Koruma Karşısında Biz ve Ormancılığımız" adlı eserinde "Milli Park" deyimini kullanmıştır (Demir ve Çevirgen, 2006). İlk yasal gelişme ise 31 Ağustos 1956 tarih ve 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 4. ve 25. maddeleri ile (Yücel, 2005) 1983 yılında çıkarılan 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'dur (Demir ve Çevirgen, 2006).

Türkiye'deki milli parkların kuruluşu ve gelişimiyle ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde 5 ayrı devre göz önüne alınmıştır. 1958-1976 dönemini kapsayan ilk devrede Milli Parklar Dairesi'nce ve 1967'te DPT Müsteşarlığı Koordinatörlüğü'nde Milli Parklar Dairesi Başkanlığı'nca planlanan ve bakanlıklar arasında kurulan Milli Parklar Planlama Heyeti tarafından master plana bağlanan milli parklar oluşturulmuştur (Bayer, 1994). 1971 yılında Dünya Milli Parklar Komisyonu'nun Yeni Delhi'de yaptığı konferansta milli parkların kuruluş esasları yeniden tespit edilerek milletlerin harp sahalarının da milli park olarak seçilmesi kabul edilmiştir. Bunun üzerine Bayer de Çanakkale Zaferi'nin geçtiği Gelibolu'yu milli park ilan etmek üzere Bakanlık onayını hazırlamış ve 1973 yılında Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı¹¹ hükümet tarafından benimsenmiştir (Arpa, 2017). 1976 yılında Orman Bakanlığı'na bağlı olarak Milli Parklar ve Avcılık Genel Müdürlüğü'nün kurulmasıyla beraber ikinci dönemde yalnızca Ilgaz Dağları Milli Parkı ilan edilmiştir. 1980-1983 olarak belirlenen üçüncü dönemde ise Orman Bakanlığı'nın kaldırılmasıyla görev ve yükümlülükler Orman Genel Müdürlüğü'ne bağlı Milli Parklar Dairesi tarafından yürütülmüştür. Bu dönemde de yalnızca 1981 yılında Başkomutanlık Tarihi Milli Parkı kurulmuştur (Bayer, 1994). 1983 yılında Milli Güvenlik Konseyi Raporu'nda sadece orman alanları değil, ülke genelinde orman rejimi dışında kalan Göreme-Pamukkale-Nemrut Krateri-Ihlara Vadisi-Efes ve Troya gibi yerlerin de milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma sahası olarak ayrılma ve planlanması gerektiği belirtilmiştir (MGK, 1983). Bu açıklamalara istinaden 1983 yılında yürürlüğe giren Milli Parklar Kanunu ile Göreme, Altındere Vadisi, Boğazköy-Alacahöyük ve Nemrut Dağı milli park olarak ilan edilmiştir (Bayer, 1994). 1991'den günümüze kadar olan son dönemde ise 23 adet milli park ilan edilmiştir. Ancak bunlar arasında Yumurtalık Lagünü¹²nün sta-

tüsünde bir değişiklik yaşanmıştır. Son olarak Malazgirt Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı¹³'nün ilanı ile 2018 yılı itibarıyla ülkemizde toplamda milli park sayısı 43'e ulaşmıştır (Tablo 1).

Tablo 1. Bayer (1994)'e göre Türkiye'deki Milli Parkların Kuruluş ve Gelişimleri
Table 1. According to Bayer (1994) Establishment and Development of National Parks in Turkey).

Dönem	Yıl	İlan Edilen Milli Parklar
I.	1958-1976	Yozgat Çamlığı MP.
		Karatepe-Aslantaş MP.
		Soğuksu MP.
		Kuşçenneti MP.
		Uludağ MP.
		Yedigöller MP.
		Dilek Yarımadası MP.
		Spiil Dağı MP.
		Kızıldağ MP.
		Güllük Dağı-Termessos MP.
		Kovada Gölü MP.
		Manzur Vadisi MP.
		Beydağları (Olimpos) Sahil MP.
		Geibolu Yarımadası Tarihi MP.
Köprülü Kanyon MP.		
II.	1976-1980	Ilgaz Dağı MP.
III.	1980-1983	Başkomutanlık Tarihi MP.
IV.	1983-1991	Göreme MP.
		Altındere Vadisi MP.
		Boğazköy-Alacahöyük MP.
		Nemrut Dağı MP.
		Beyşehir Gölü MP.
		Kazdağı MP.
		Kaçkar Dağları MP.
		Hatla Vadisi MP.
		Altınbeşik Mağarası MP.
		Karagöl Saharı MP.
		Honaz Dağı MP.
		Aladağlar MP.
		Marmaris MP.
		Saklıkent MP.
		Troya MP.
		Küre Dağları MP.
		Sarıcamış Allahuekber Dağları MP.
		Ağrı Dağı MP.
		Gala Gölü MP.
Sultan Sazlığı MP.		
İğneada Longoz Ormanları MP.		
Tek Tek Dağları MP.		
Nene Hatun MP.		
Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi MP.		
Kop Dağı Müdafası Tarihi MP.		
Yumurtalık Lagünü MP.		
Malazgirt Meydan Muharebesi Tarihi MP.		

Milli Parklar Dairesi'nce kurulan milli parklar

1967'te DPT Müsteşarlığı Koordinatörlüğü'nde Milli Parklar Dairesi Başkanlığı'nca planlanan ve bakanlıklar arasında kurulan Milli Parklar Planlama Heyeti tarafından master plana bağlanan milli parklar

1958 yılında resmi anlamda koruma statüsü verilen ilk yer, Yozgat Çamlığı Milli Parkı'dır. Yozgat kentinin önemli bir parçası olan ve uzun süre varlığını devam ettirmeye çalışan Yozgat Çamlığı, Türkiye'de yasal olarak milli park anlayışının başlangıç noktası olmuştur.

Endemik bitki ve hayvan türleriyle doğal bir miras özelliği taşıyan ve kent peyzajına ekolojik ve estetik değer katan Yozgat Çamlığı Milli Parkı, yerel halkın gereksinimlerini karşılayabilecek rekreasyonel işleve sahiptir. Günümüzde kentle iç içe geçmiş, doğayla kent insanını bütünleştiren bu alan, kentlilerin bir araya gelerek sosyal ve ruhsal gelişimlerine katkı sağlayan önemli bir mekândır. Bu açıdan milli park, günlük yaşam pratiklerinin deneyimlendiği ve kent sakinleri için önemli bir kullanım alanı haline gelmiştir. 60 yıl önce resmi olarak koruma statüsü getirilen bu alan geçmiş ile gelecek arasında bir köprü kuran ve bu süreçte de mekân ile toplumsal ilişkilerin yeniden şekillendiği bir alandır. Bu çalışmada, sosyal gereksinimlerin karşılandığı ve kent halkının doğa ile kaynaştığı bir alan olması nedeniyle Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın mekânsal ve toplumsal ilişkilerde aldığı şekilleri daha iyi ifade edebilmek amacıyla kuruluşundan

olarak değiştirilmiş ancak mahkeme kararı ile bu değişiklik iptal edilmiştir. 2016 yılında mahkeme süreci tamamlanmış ve milli park statüsü kesinleştirilmiştir (DKMPGM, 2016).

¹³26 Ağustos 1071 tarihinde Bizans Ordusu ile Sultan Alparslan komutasındaki Selçuklu Ordusu arasında cereyan eden ve zaferimiz ile neticelenen Malazgirt Meydan Muharebesi'nin yapıldığı saha 17 Mart 2018 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak 43. milli park olarak ilan edilmiştir (<http://www.milliparklar.gov.tr/>).

¹¹Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı'nda 28/06/2014 tarihli ve 29044 sayılı Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı Kurulması Hakkında Kanun gereğince milli park statüsü iptal edilmiş olup, Kültür ve Turizm Bakanlığı'na devredilmiştir (DKMPGM, 2016).

¹²2008 yılında Yumurtalık Lagünü'nün, tabiat koruma alanı statüsü milli park

günümüze nasıl bir gelişim seyri izlediği araştırılmıştır. Nitekim verilen bu koruma kararının hangi düşüncelerle ve nasıl ortaya çıktığı, hangi dinamiklerle gerçekleştiği ve günümüz milli park anlayışındaki yansımalarının neler olduğu bu çalışmanın diğer araştırma sorularıdır.

2. Amaç ve Veri Kaynakları

Coğrafyacılar, çevre kaynaklarının nasıl değerlendirildiği, kullanıldığı ve korunduğuyla aslında uzun zamandan beri ilgilenmişlerdir. Mekânsal görünümünün korunmasının incelenmesi ve koruma olayına katılma, coğrafyanın insan-çevre arasındaki karşılıklı etkilemeye olan geleneksel ilgisiyle yakından ilişkilidir (Lowenthal, 1978; Özgüç, 1988-1992).

İnsan-çevre ilişkileri ve insanın çevreyi algılamasına ilişkin bu çalışmalar da, 1960'lara dek, insan-doğal çevre ve insanın doğal çevreyi öğrenmesinin ilkelerini belirleyebilme doğrultusunda devam etmiştir (Lynch, 2015). Bu süreçte coğrafyacılar, coğrafi geçmişleri yeniden kurarak ve yorumlayarak, fiziksel mekânın geçirdiği değişimlere ve zaman içinde değişen özelliklere ışık tutabilirler ve mekânın evrimiyle ilgilenir (Ford, 1979; Lowenthal, 1978; Özgüç, 1988-1992). Bu açıdan bakıldığında, mekân coğrafyacılar için bir laboratuvar olarak görülür ve bunlar arasındaki ilişkileri araştırmak da coğrafyacının önemli görevleri arasındadır (Tümerterkin, 1997). İnsanoğlunun var olduğu günden bu yana yaşadığı alanla kurduğu ilişki, doğal çevresiyle olan etkileşimleri ve devam etmekte olan bu karşılıklı etkilenmeler ile mekânın önemi coğrafyacılar açısından bu yüzden her zaman dikkat çekmiştir. Doğal çevre ve insan etkileşimlerinin yoğun olarak yaşandığı, toplumun ayrılmaz bir parçası ve günlük yaşantı içerisinde önemli bir yer tutan Yozgat Çamlığı Milli Parkı, aslında Türkiye'deki milli parkçılığın kısa bir hikayesidir. Bu hikayenin ortaya çıkışı, gelişimi, yaşadığı sorunlar ve günümüzdeki durumu bu çalışmanın odaklandığı konulardır.

Sosyal Bilimler literatürü incelendiğinde milli parklarla ilgili farklı konuları ele alan (Bayer, 1994; Dede vd., 2005; Ergen, 2005; Yücel ve Babuş, 2005; Ayten ve Dede, 2007; Ceylan, 2011; Erol, vd., 2011; Bahadır, 2013; Kurdoğlu ve Bektaş, 2015; Kervankıran ve Eryılmaz, 2015; Kervankıran ve Eryılmaz, 2016; Yeşil, 2016; Arpa, 2017) birçok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmada, Türkiye'de milli park düşüncesinin ilk uygulamaya geçildiği Yozgat Çamlığı Milli Parkı örneğinde, Türkiye'deki milli parkçılığın gelişim sürecini anlamaya çalışılmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde, ormanlık bir alanın resmi bir koruma kararıyla yeniden şekillenmesi, milli park olarak yeniden üretilmesi ve o süreçten günümüze nasıl bir değişim ve dönüşüm yaşandığı çalışmanın ana gerekçelerini oluşturmuştur. Bu kapsamda:

▽*Yozgat Çamlığı, milli park olarak ilan edilmeden önce hangi amaçla kullanılıyordu?*

▽*Türkiye'de korunmaya muhtaç onca yer varken Yozgat Çamlığı'nın ilk milli park olarak ilan edilme motivasyonu neydi?*

▽*Günümüze kadar milli parkın kullanım biçiminde ve içeriğinde neler değişmiştir? gibi sorulara cevap aranmıştır.*

Araştırma sahasıyla ilgili daha detaylı bilgi edinebilmek için farklı disiplinler ve kurumlar tarafından yapılmış çalışmalar elde edilmiştir. Öncelikle Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü 9. Bölge Müdürlüğü ile

Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü Yozgat Şube Müdürlüğü'nden Yozgat Çamlığı'nın milli park olma sürecine dair raporlar ve kayıtlar, milli parka ait belirli dönemlerde hazırlanmış inceleme ve fizibilite raporları ile milli parka ait ilk kez 2011 yılında hazırlanmış Uzun Devreli Gelişme Planı (UDGP) ve tanıtım broşürleri incelenmiştir.

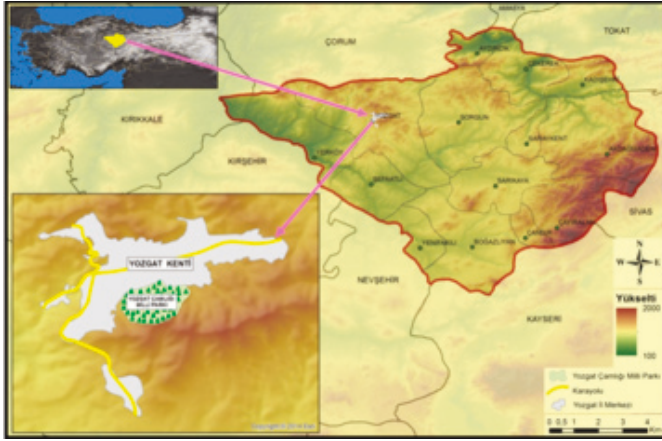
Çalışmada ayrıca milli parkın daha önceki dönemlerine ışık tutmak ve milli parkın gelişim sürecini detaylı bir şekilde ortaya koyabilmek amacıyla Yozgat kentinin basın-yayın araçlarından biri olan yerel gazeteler taranmıştır. TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı'ndan temin edilen Yozgat kentine ait 1938-1974 yılları arasında çıkmaya başlayan *Yozgat Gazetesi*, 1947-1990 yılları arasında yayın hayatına başlayan *Bozok Gazetesi* ile 1955-1975 yıllarında yayınlanan *Hakikat Gazetesi*'nin belirli dönemlerde yaptığı haberler taranarak Yozgat Çamlığı Milli Parkı'yla ilgili önemli konular irdelenmiştir. Objektif bir araştırma olması açısından 3 ayrı gazete incelenmiş ve gazete haberleri birbirleriyle karşılaştırılmıştır. Gazetelerin çok eski olması, bazı sayfaların olmaması veya bazı haberlerin silinmesi nedeniyle okuma konusunda zorluklar yaşanmıştır. Kütüphane dışına çıkarılmayan gazete nüshalarının fotoğrafları çekilmiş ve daha sonra değerlendirmeye alınmıştır. Konuyla ilgili olarak gazetelerin milli parkla ilgili ulaşılan sayıları üzerinden de değerlendirmeler yapılmıştır. Ayrıca milli parklarla ilgili TBMM arşivinden 1956 tarihli 10. Dönem, 13.Cilt, 2. Yasama Yılı olan TBMM Zabıt Ceridesi taranarak, gerekli bilgiler elde edilmiştir. Tüm bu verilerden elde edilen bulgular çerçevesinde Yozgat Çamlığı Milli Parkı örneğinde Türkiye'de milli parkçılığın kısa bir hikayesi anlatılmıştır.

3. Yozgat Çamlığı'nın Milli Park Olmadan Önceki Durumu

Karadeniz ikliminin etkisiyle gelişme gösteren ve il merkezinin güneyinden başlayarak Çamlık Tepesi zirvesine kadar uzanan Yozgat Çamlığı (Bulut, 2003), Yozgat kentine değer katan ender nitelikli bir alandır (Şekil 1). Günümüzde olduğu gibi geçmişte de kent dokusunu anlamlandıran ve kentin önemli bir açık yeşil alanı olarak doğal ekosistemin devam etmesine katkı sağlayan Yozgat Çamlığı, tarihi öneminin yanı sıra sosyo-mekânsal nedeniyle de dikkat çeken bir mekândır.

Harvey (2016) mekânı, insanı biçimlendiren ve onun tarafından biçimlendirilen toplumsal bir boyut olarak değerlendirmektedir. Mekânsal biçimleri ise, içinde toplumsal süreçlerin oluştuğu cansız nesnelere değil; toplumsal süreçleri, bu süreçlerin mekânsal olmasıyla aynı tarzda içeren şeyler olarak görmektedir (Harvey, 2016). Yozgat Çamlığı da, insanların yaşadığı deneyimler ve birikimlerle yeniden şekillenen ve bu süreçlerle sosyo-kültürel yaşam hakkında bilgiler veren yalnızca fiziki bir nesne ya da estetik bir simge olarak değil, kentlilerin bir araya geldiği, kültürlerinin ve günlük yaşam pratiklerinin yansıtıldığı önemli bir mekândır. Milli park statüsü kazandırılmadan önce de böyle bir mekândan bahsetmek mümkündür ve insanlar bu alanla etkileşim halindeydi. Bu sebeple Yozgat Çamlığı'nın günümüzde olduğu kadar geçmişte de ne anlam ifade ettiği ve konumlandırıldığı üzerinde durulması gereken önemli bir konudur. Layihalar, çeşitli söylenceler, Aslı'ya kavuşmak isteyen Kerem'in hikâyesi, Arif Nihat Asya gibi şairlerin şiirleri, yazarların mektupları ve Yozgat'ın türküleri Yozgat Çamlığı'nın yaşam

serüvenini anlatmak adına önemli ipuçları sunmaktadır.

Şekil 1. Yozgat Kenti ve Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın Lokasyon Haritası (Kervankıran ve Kılıç, 2017a).

Figure 1. Location map of Yozgat city and Yozgat Çamlığı National Park (Kervankıran and Kılıç, 2017a).

Bahsi geçen kaynaklar arasında en eskisi Anadolu'nun sosyo-ekonomik durumu hakkında bilgi veren rapor niteliğindeki "İlahiyalar" olmuştur. O dönemlere ait pek çok bilgiyi barındıran bu raporlar arasında Yozgat'taki ormanlara da yer verilmiştir.

Sultan II. Abdülhamid zamanında 1895'te Yozgat'ta tahirât müdürü olan Osman Namık Bey, o dönemlerde Yozgat'taki ormanların azalacağından endişe duyarak, bu durumu şu şekilde dile getirmiştir: "... Zîrâ ziyâde müsinn kimselerin rivâyetine göre, Yozgad kasabasının etrafı ormanlık imiş el-yevm ise bundan numune olarak kasabanın cihet-i cenûbisinde bir mikdâr Çamlık bakî kalmışdır. Bu dahi belediye tarafından on seneden beri muhafazası hakkında edilen himmet semeresidir..." (Özger, 2015) şeklinde Yozgat'ın etrafının önceleri ormanlarla kaplı olduğunu, ancak zamanla bu ormanlardan bir miktar kaldığını ve o dönemlerde yasal olarak bir koruma düşüncesi olmamasına rağmen bu alanın yerel yönetimler tarafından korunduğunu ifade etmektedir.

İç Anadolu stepleri içerisinde sayılı ormanlardan olan Yozgat Çamlığı, çeşitli yollarla korunmaya çalışılmıştır. Bir zamanlar bu alan Çapanoğlu Ziya Bey tarafından kendisine av sahası ilan edilmiş ve buradan ağaç kesimi yasaklanmıştır. Bu sebeple de Çamlık tamamen yok olmaktan kurtarılmıştır (Yozgat Life Gazetesi, Ağustos 2002). Hatta o dönemlerde Çamlık'tan ağaç kesmek isteyenler olmuşsa da bunun önüne geçilmiş ve korunmuştur (Yalçın ve Gökçen, 1987). Yozgat Çamlığı'nın, eski dönemlerde Orta Anadolu'da yaşamış olan Çapanoğlu Mustafa adlı bir beyin özel mülkü olduğu da bilinmektedir. Çapanoğlu Mustafa'nın buradan ağaç kesmeye kalkanı öldürtüp, aynı alanda teşhir ettiğine dair (Çalışkan, 1995; Sever, 1998) çeşitli söylentiler de bulunmaktadır.

Çamlık hakkında bunlar dışında anlatılan bir takım efsaneler de bulunmaktadır. En bilineni Kerem ile Aslı'nın hikâyesidir. Bir gün yolu Yozgat'a ve Çamlık mevkiine düşen Kerem, oraya bir çam diker ve "Bu çamdan nice çamlar yetişsin, burası koruluk olsun" diye dua eder. Hikâyenin sonunda Kerem yanar kül olur ama diktiği beş çam bugünkü Çamlığa dönüşür. Bayrak şiirinin şairi Arif Nihat Asya (1904-1975), Yozgat'ı anlattığı bir şiirinde "Diktiği beş çamın gölgesinde Kerem/Aslım gelir der durur yorul-

maz" mısralarına yer verir. Yozgat Çamlığı'ndaki çam cinsinin benzerlerinin Kafkaslar'da bulunması, Çamlığın Kerem'in diktiği beş çamdan oluştuğuna dair inanışlara ve anlatılara ayrı bir anlam ve derinlik katmaktadır (<http://www.yozgatgazetesi.com/>).

Efsanelerin yanı sıra Sabahattin Ali'nin yazdığı bir mektupta da Yozgat Çamlığı'ndan bahsetmesi şaşırtıcıdır. Cumhuriyet Dönemi önemli yazarlarından biri olan ve 1927-1928 yılları arasında Yozgat Merkez Cumhuriyet Okulu'na öğretmen olarak atanan Sabahattin Ali, Nahid (Fıratlı) Hanım'a yazdığı mektubunda Yozgat kentini ve insanlarını pek sevmediğini belirtmiştir. Ancak o dönemlerde yazarın dikkatini çeken kentin ortasındaki ormanlık alan, mektuba önemli bir metafor yapılarak edebi bir bakış açısıyla yansıtılmıştır:

"Burası beni muhakkak çıldırtacak. Ne basit muhit Yarabbi. Düşün kardeşim, konuşulacak bir insan bile yok... Memleketin civarı hep bozkır, gözünün alabildiği kadar çıplak dağlar uzanıyor... Yalnız Yozgat'ın tam karşısında bir çam ormanı var... Ama o da bu dümdüz araziye yakışmıyor... Adeta kirli bir bakkal önlüğüne yamanmış yeşil bir kadifeye benziyor. (...) Kendimi yalnız okumaya verdim. Kitap, gazete, mektup okumakla vakit geçiriyorum. Ah Nahid, yalnızlık asıl böyle kalabalık yerlerde belli oluyor." (www.yozgatcamlik.com) şeklinde duygularını dile getirmiştir. Her ne kadar Sabahattin Ali'nin Yozgat kenti hakkındaki düşünceleri olumsuz olsa da Yozgat Çamlığı hakkındaki söylemleri dönem şartlarına göre kentin önemli bir imgesi olarak öne çıkmıştır.

Çok eski dönemlerde bile Yozgat Çamlığı aslında kent içerisinde her zaman dikkatleri üzerine çekmiştir. 10 Eylül 1930 tarihli Yozgat Gazetesi'nde "Yozgat'ın tabii varlığı Çamlık, bir şahika ki Yozgat'la karşı karşıya, zirvesi ve etekleri sık yüksek köklerinden itibaren ebediyen bir hilkat-ı hadra (yaratılan yeşillik) ile donatılmış, cesim bir Çamlık. Gece gündüz Yozgat'a sıhhat ve hayat püskürüyor" demektedir. Vatan Gazetesi ekinde de "Anadolu'nun ortasında nefis kokulu, serin gölgeli, göz alabildiğine uzanan çam ormanının kıymetini tayin edememek saflıktır derken, bir mesire ve şifa yeri olan çamlığın üzerine Yozgatlılar titremelidir" demektedir (<http://www.yozgatgazetesi.com>). Kent dokusuna önemli bir nitelik kazandıran Yozgat Çamlığı, eşsizliğiyle kent karakterine katkılar sağlamanın yanı sıra bu özelliği nedeniyle de insanlarla aralarında sıkı bir bağ oluşturulan toplumsal bir mekândır.

3 Şubat 1934'te ikinci kez Yozgat'a gelen Atatürk, Vali Bekir Sami Bey'e "Çamlık'ın dışarıdan ziyaretçi çekecek bir hale getirilmesi için ihtiyaca kâfi binalar yaptırılmasını ve Çamlık'ta kendilerinin de bir köşk yaptırmak istediklerini" belirtmiştir. Ayrıca "Tekrar gelir, sizlerle daha çok konuşurum. Hele güzel Çamlık'ınızda mutlaka kalmak isterim." diyerek Yozgat'tan ayrılmıştır (Göksoy, 1974).

Bozok Yozgat Halkevi Dergisi (1938) bir sayısında "Güzel yurdun baha yetmez hazinelerini vakti ile benimsemeyip, korumayan eski devrin idare adamlarına karşı tepkilerimizi göstermekten kendimizi alamıyoruz. Çocukluğumuzdan beri Çamlığımız tevessü ve inkişaf göremiyor, ötesinde berisinde testere ile kesilmiş ağaçlar olduğunu görüyoruz. Her şeyden evvel koruma işi ele alınmalı, vazifesini suistimal eden bekçiler görülürse haklarında en ağır cezalar tatbik edilmelidir" şeklinde bir açıklama yapmıştır.

Günümüzden yaklaşık 80 yıl öncesinde kentin güzide bir mekanı olan Yozgat Çamlığı'nın aslında korunamadığı açık bir şekilde ifade edilmiştir. Bu konuda yöneticilerin tam olarak koruma konusundaki yeterli gayreti göstermemesi, bu sahada yeteri kadar bakım ve onarım işlerinin yapılmaması bir tepkiyle karşılanmıştır. Gerek yerel basın gerekse de halkın bu konuya yönelik dile getirdiği şikâyetler üzerine koruma konusunda daha fazla önemin gösterilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

4. Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın Kuruluş ve Gelişimi

Yapılan araştırmalarda bazı köylerde lokal olarak karaçam ağaçlarının yaklaşık 300 sene öncesinden Yozgat ili içerisinde geniş bir sahayı kapladığı bilinmektedir. Ancak usulsüz faydalanma ve açılan yerleşmelerle beraber karaçam ağaçları tahrip edilmiş ve iklim şartlarının iyi olmadığı bu çevrede bir daha doğal olarak yetişmesi mümkün olmamıştır. Söylentilere göre 300 sene öncesinde Yozgat'a yerleşen Çapanoğulları tarafından da Yozgat Çamlığı korunmaya çalışılmıştır (Yozgat Orman İşletme Müdürlüğü, İnceleme Raporu, 1998).

TBMM arşiv kayıtlarında Yozgat milletvekillerinden Ali Ünlüsoy, "Her yerde vatandaşlarımız, mevsime göre hayvancılıkla iştigal eder, ormanları keserek yaylakıye, otlakıye yapar. Ne şekilde kanun çıkarırsak çıkaralım, en kurak iklim bölgesinden başlamak üzere işe girişmek lâzımdır. Yoksa Rize, Samsun ve İzmir gibi yerlerde orman kaybolmuştur ama rutubeti fazla olan yerlerde orman derhal yetişir. Fakat, Orta Anadolu'da rutubet yoktur, buralarda orman yok olursa bir daha milyar verseniz yetiştiremezsiniz. Bunun için arkadaşlar, en kurak iklimden başlamak üzere küçük parçalar halinde ormancıyı içeri yerleştirerek bu suretle ormanı muhafaza edebiliriz" (TBMM Zabıt Ceridesi, 1956) şeklinde bir konuşma yapmış ve iklim itibarıyla Orta Anadolu ormanlarının kendini yenileyebilmelerinin güç olduğunu ve geç kalınmadan müdahale edilmesi gerektiği üzerinde durmuştur. Bu açıdan, Orta Anadolu'nun kalıntı ormanlarından olan Yozgat Çamlığı o dönemlerde dikkatleri üzerine çekerek milli park çalışmalarının aslında başlangıç noktası olmuştur.

Orta Anadolu bozkırlarında yüzyıllarca yeşil kalmaya devam eden Yozgat Çamlığı'nın, geçmişte olduğu gibi gelecekte de bütünlüğünün korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması ancak alan üzerinde geliştirilen koruma stratejileriyle mümkün olabilmektedir. Yerel basın Çamlıkla ilgili haberlere dikkat çekerek tedbir alınmadıkça ormanın yok olacağını işaret eder nitelikte haberlere ve köşe yazılarına yer vermiştir.

Yozgat'a ait gazeteler incelendiğinde, çoğunlukla Çamlık'a dair bir ihmalden söz edilmiştir. Yöre halkının alanı farklı amaçlarla kullanması ve bir tehdit oluşturması nedeniyle haberler çoğunlukla halkı bilgilendirme ve yönlendirme amacıyla yapılmaya çalışılmış ve çoğu zaman da eleştirilmiştir. Belediye ve yerel yönetimin bu konuya hassasiyet göstermesi sonraki süreçlerde alanı daha fazla önemsemesi gerektiği ayrıca vurgulanmıştır: 15.06.1954 tarihli Yozgat Gazetesi, "Maziden kalan bu kıymeti yadigarı, eğer senelerdir lütfedip her yıl yanlarına doğru 3-5 dönüm yeni çam tesisine çalışılınsaydı muhakkak ki bugün Sarı Topraklık'tan Muslubelen'e kadar Yozgat'ın tamamı çamlarla kaplanmış olacaktı. Bugünkü durumu ile turist celbine çalışılan çamlığın değerleri paha biçilemezdi. Her yıl belediyenin bütçesine koyacağı cüz'i bir tahsisat bu işin yapılmasına kâfidir. Bu

hususla belediyemizin hizmetini bekliyoruz" (Şekil 2).

Şekil 2. 15.06.1954 tarihli Yozgat Gazetesi'nin Yozgat Çamlığı'yla ilgili haberi.
Figure 2. News about Yozgat Çamlık of Yozgat Newspaper dated 15.06.1954.

05.06.1956 tarihli Bozok Gazetesi, "Öyle anlaşılıyor ki Çamlık bazı mal sahipleri için güzel bir otlakıye olarak tercih edilmiştir. Mahdut bir sahayı kaplayan ve tabii hükümlere terkedilmiş böyle ormanda hayvanların yapacağı tahrip münakaşa götürmez. Elimizdeki son serveti kaderin eline bırakmak telifsi gayri kabil zararlar tevhit etmekten hali kalmaz. Belediyemiz bekçisi ikaz ile Çamlığı hayvanların tasallut ve zararlarından hali kılmalıdır" şeklinde bir haber yapmıştır.

Çıkan gazete haberlerine karşılık olarak bir raporda "Yozgatlılar çamlığı umumiyetle büyük bir dikkat ve itina ile korumakta ve burada usulsüz kesim yapılması ihtimali mevcut değildir. Fakat şehir halkının beslemek ihtiyatında bulunduğu hayvanlar milli park sahasının açık kısımlarına girmekte ve otlatma zararları tevhit etmektedir. Koruma işleriyle halen üç bekçinin vazifelenirilmiş olmasına rağmen bu durumu önlemek kabil olamamıştır. Bunun en emin çaresi sahayı dikenli tel çiti ile çevirerek emniyet altına almak olarak görülmektedir. Vilayet makamının halk kendi göz bebeği gibi koruduğu bu sahanın dikenli tel çiti içine alınmasından hoşlanmadığı ve hoşlanmayacağı şeklinde ileri sürdüğü mütalaa karşısında hiç olmazsa temsil sahalarının dikenli tel çiti ile çevrilmesinde mutlak bir zaruret mevcut bulunmaktadır" (Yozgat Orman İşletme Müd., Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın Kuruluşuna Ait Ön Rapor, 1958).

1950'li yıllardan sonra Türkiye'de bir kentleşme deneyimini yaşanmasına rağmen, o dönemlerde Yozgat kenti içerisinde hayvancılık faaliyetlerinin devam ettiği görülmektedir. Bu durum kırdan kente göçün bir sonucu olarak kente yeni gelenlerin kırsal yaşam tarzlarını devam ettirdiği ve ekonomik olarak da hayvancılık faaliyetlerinden yararlandıklarını göstermektedir.

Özellikle kırdan kente gerçekleşen göçte, tarımsal üretimden kısmi olarak kopmuş toprak sahipliği konumunu tam anlamıyla yitirmemiş grupların, kente gelişleri, kentin gelişimini ve dönüşümünü etkilemiştir (Yıldırım, 2015). Dolayısıyla kültür de "köylü kültür" olarak devam etmiş ve şehirle entegrasyonu olmamıştır (Alkan, 2015). Yozgat Çamlığı da bu sebeple hayvanları otlatabilmek için en çok tercih edilen bir yer olmuştur. Bu alışlagelmiş davranış kalıpları Yozgat Çamlığı'nın kullanımını da etkilemiştir. Çünkü yerel halk tarafından bilinçsiz bir şekilde kullanılan bu alan tıpkı bir mera gibi algılanmış ve o şekilde de dönüştürülmüştür. Etrafının yalnızca dikenli bir telle çevrilerak koruma altına alınması da ütopyik bir yaklaşımdır. Çünkü koruma olayı yalnızca bir çitle yapılabilecek bir uygulama şekli değildir.

Bu konuda gerek yerel halkın ve gerekse de yerel yönetimin alanı korumak için fazla bir çaba göstermediği ve fazla önemsemediği açıkça görülmektedir. Çünkü o dönemlerde Yozgat kentinde çok daha önemli konular gündemi meşgul etmektedir. Özellikle kentin alt yapı sorunları, imar faaliyetleri, belediye seçimleri, yerel siyasi parti çekişmeleri, bunların yanı sıra çeşitli adli vakalar kentin diğer önemli sorunları olarak yerini almıştır. Ancak gazeteler Yozgat Çamlığı'na karşı gösterilen tutumu eleştirel bir tavırla dile getirmekten de geri kalmamıştır:

Nitekim Yozgat Gazetesi 12.03.1954 tarihli sayısında *"Yemyeşil Çamlık adeta saf hava hazinesi (...) Onun serin ve nefis çam kokusu teneffüs edilmez olmuş. Unutulmuş, esrarlı havası ile bu güzellikler bir türlü keşfedilmek istenmemiş. Civar vilayetler, hatta Ankara için bir sayfiye olabilecek durumdayken, memleket içi turizm hareketini idare edenler görememişler.. Tanıtılmamış.. Unutulmuş.. Ulu çam ağaçları ile süslenmiş yemyeşil çam ormanı o eski şehrin sayfiyeliğinden çıkmış, şimdi hemen hemen terk edilmiştir. İçerisindeki yazlık köşkler bozulmuş, yazın çadırlar kurulmaz olmuş"* şeklinde durumu yansıtmaya çalışmıştır.

Unutulan, tanıtılmayan bu mekân üzerinde ağaçlandırma faaliyetleri yapılmadığı gibi tersine alandan ağaçlar da kesilmiştir: 29.04.1957 tarihli Hakikat Gazetesi'nde *"Bir zamanlar Orman Umum Müdürlüğü tarafından Çamlık içindeki meşelerin kesilmesi ve yerlerine çam gönderileceği bildirilmiş ve belediye meşeleri kesmiş fakat yerine herhangi bir ağaç göndermemiştir"* şeklinde bir haber yapmıştır. Yozgat Çamlığı'na o dönemlerde gerekli önem verilmediği gibi olup bitenler yalnızca gazete ve dergilerde yazılıp çizildiği kadarıyla kalmıştır.

Yozgat Çamlığı eğer koruma altına alınmamış olsaydı, daha fazla tahribata uğrayabilirdi. Çünkü bu haliyle bile koruma düşüncesinden çok uzak yalnızca bir koruluk veya bir mera alanı gibi algılanmış ve asırlık ağaçlar hiç hakedilmeyecek bir muameleye maruz kalmıştır. Tepkilerin artmasıyla birlikte Çamlık üzerinde çalışmaların başlatılması gerektiği anlaşılmıştır: 29.03.1956 tarihli Yozgat Gazetesi'nde dönemin valisi Cenap Aksu ise *"Güzel Çamlığın turistik bir hale getirilmesi için amenejman plan ve projeler Ziraat Vekâleti'nden ilimize gönderilmiş olup etütlere başlanmıştır"* şeklinde açıklamalar yaparak Yozgat Çamlığı için çalışmaların başladığını ifade etmiştir. Konuyla ilgili olarak bunun üzerine 16.05.1957 tarihli Bozok Gazetesi, *"Yozgat kentinin küçük bir mesire yerine kavuşacağına ve bu gibi yerlerin milli park haline getirilmesinden ziyade buradaki tabiatın en güzide ve en hâkim unsuru olan ormanın çoğaltılmasına, daha iyi yetiştirilip korunmasına dair çalışmalar yapılması"* gerektiği belirtilmiştir.

Yozgat Çamlığı'nın birçok açıdan tehlikelere açık olması, gerekli müdahalelerin yapılmaması veya gecikmesi ve üzerinde her geçen gün yaşanan problemler derhal önlem alınması gereken bir yer olarak ön plana çıkarmıştır.

Bununla birlikte, 1950'li yıllar Türkiye'de Amerika ile daha yakın ilişkilerin kurulduğu hem de ekonomik ve toplumsal olarak Amerikan kültürünün ülkemizde etkisini gösterdiği yıllardı.¹⁴

¹⁴1950'li yılların günlük hayatına damgasını vuran kavramlar arasında Truman Doktrini ile Marshall Planı da önemli bir yer tutmaktadır. Truman Doktrini ABD'nin uluslararası politikada yeni istikametine değinerek, komünizm tehlikesine karşı Yunanistan ve Türkiye'ye yardım yapılması gerekliliği üzerinde durmuştur. Truman, ABD'nin yeni uluslararası stratejisini iki kutuplu dünyada Sovyetler Birliği'nin yayılması ve komünizm karşıtlığı üzerine kurulduğunu ilan etmiştir (Alkan, 2015). Marshall Planı ise, ABD'nin 2. Dünya Savaşı son-

Dolayısıyla 1950 ile 1960 yılları bir toplumsal değişimin yaşandığı ve Amerikan propagandasının Türkiye'de yer almaya başladığı bir dönemdir. Bu dönemde görülen birçok gelişme Amerikan uzantılı olup oradan ithal edilmiştir (Alkan, 2015). Milli park hareketinin de Amerika'da başladığı düşünülürse o dönemdeki pek çok gelişmeyle beraber bu kavramın da Türkiye'de görünür hale gelmesi dönemin siyasal ilişkilerinin çevresel ve toplumsal yansıması şeklinde yorumlanabilir. Böylece Türkiye'de diğer alanlarda olduğu gibi milli park düşüncesinin de batıdan transfer edilen ve eklenilen bir model olduğu ortaya çıkmaktadır.

Milli parkçılığın miladı olarak anılan Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın ilanında da büyük bir rol sergileyen Bayer (Muhsin Zekai Bayer), ilan öncesinde Yozgatlı bir milletvekiliyle görüşmeler yaparak ve milletvekilinin desteğini alarak ilan sürecinin tamamlanmasına katkılar sağlamıştır (Arpa, 2017). Bu durum yerel basın aracılığıyla da duyurulmaya çalışılmıştır: 29.09.1956 tarihli Bozok Gazetesi, konuyla ilgili olarak *"21.09.1956 günü törenle temeli atılan Çamlık lokanta ve gazinosundan sonra şehrimize ayrı bir güzellik veren çamlığımızın milli park haline getirilmesi milletvekillerimizin gayretleriyle vilayetime davet edilen Orman Umum Müdürü Hilmi Akyamaç tarafından söz verilmiştir"*. 27.11.1957 tarihli Hakikat Gazetesi'nde *"Günümüzde Yozgat'ın marka değerlerinden biri olan Çamlığın, milli park haline getirilmesi için dönemin Yozgat valisi ile milletvekillerinin önemli teşebbüsleri olmuştur."* Milli parkın ilanı ile ilgili olarak 27.11.1957 yılında Hakikat Gazetesi *"Güzel Çamlığımız Milli Park Haline Getiriliyor"* şeklinde bir başlık yaparak *"Sayın mebuslarımızın bu güzel yerin milli park haline getirilmesi hususundaki teşebbüsleri müsbet netice vermiş olduğundan bu hususta gereken tetkiklerde bulunmak ve son karara varılmak üzere mebuslarımızla birlikte Orman Müdürlüğü'nün cumartesi günü şehrimize gelecekleri anlaşılmıştır."* haberine yer vermiştir.

08.02.1957 tarihinde Bozok Gazetesi *"Çamlık Milli Park Oldu"*, 09.02.1957 tarihinde Hakikat Gazetesi ile Yozgat Gazetesi aynı başlıkları kullanarak *"Yeşil Çamlık Milli Park Oldu."* (Şekil 3) manşetiyle milli parkın ilan edildiğini kamuoyuna duyurmuştur. Ancak Hakikat Gazetesi'nin 27.11.1957 tarihinde *"Güzel Çamlığımız Milli Park Haline Getiriliyor"* şeklinde yaptığı haber ile 09.02.1957 tarihinde yaptığı haber arasında tarihler açısından bir çelişki bulunmaktadır. Yerel basın milli parkın ilanı konusunda bilgilendirme faaliyetlerine devam etmesine rağmen, basın araçları arasında da bir bütünlük bulunmadığı ve yapılan haberler arasında tarih olarak da bir farklılık olduğu saptanmıştır.

1958 yılında ise Resmi Gazete'de *"Yozgat şehrine üç kilometre mesafede bulunan Yozgat Çamlığı'nın resmi olarak milli park haline getirilmesi Ziraat Vekâleti'nin 16/01/1958 tarihli ve 6885-6 sayılı yazısı üzerine, 6831 sayılı kanunun 25'inci maddesine göre, İcra Vekilleri Heyetince 05/02/1958 tarihinde kararlaştırılmıştır"* (Resmi Gazete, 1958). Daha önce Yüksek Ziraat Vekâleti tarafından, 4785 sayılı Orman Kanunu'nun 2. Maddesinin 9. Fıkrasına göre devletleştirme dışında bırakılarak Yozgat

rası Sovyetler Birliği'nin güçlenmesi karşısında komünizmin yayılmasını engellemek için Avrupa devletlerinin direncini arttırmaya yönelik yeniden yapılandırılması için bir kalkınma planıdır. Savaşa girmeyen bir ülke olmasına rağmen, SSCB'nin sınır komşusu olan bir ülkeyi de güçlendirmek adına sürece dâhil olan Türkiye'ye Marshall Planı'nın en önemli etkisi, tarımsal yapının mekanizasyonu yoluyla üretimin teknik altyapısını geliştirmesi olmuştur (Yıldırım, 2015).

Belediyesi'ne verilmiş olan Çamlığın milli park ilanı edilmesiyle, kullanma ve irtifak hakkı Bakanlar Kurulu tarafından Orman Genel Müdürlüğü'ne devredilmiştir (UDGP, 2011). Ancak yerel gazete haberlerine bakıldığında Yozgat Çamlığı'nın milli park olarak ilan süreci resmi kayıtlardan 1 yıl öncesinde yapılmaya başlandığı görülmektedir.

Şekil 3. Bozok ve Hakikat Gazeteleri'nin milli park ilanı ile ilgili haberleri.
Figure 3. News about the national park of Bozok and Hakikat Newspapers.

Yerel gazetelerde büyük yankı uyandıran milli parkın ilanı, resmi gazetede yayımlandıktan sonra da haberlere konu olmaya devam etmiştir. 10.03.1958 tarihli Hakikat Gazetesi, "1957 yılı Mebus seçimlerinde Yozgat'tan Demokrat Partisi mebusu seçilen sekiz hemşehrimiz Yozgat Vilayeti'nin dert ve davalarını halletmeye çalışmaktadırlar. Yeni Orman Kanunu'nun tatbikatından sonra güzel Çamlığımızın milli park haline getirilmesi için kararname bakanlar kurulundan çıkmıştır" şeklinde haber yapılarak milli parkın ilanı halka duyurulmaya devam edilmiştir.

Önceden yasal olarak bir koruma statüsüne sahip olmayan Yozgat Çamlığı, böylece belirli bir yasal çerçeveye koruma altına alınmış, devlet otoritesiyle kontrolü sağlanmaya çalışılmıştır. Ancak milli parkın ilanı aslında bir tarım kenti olan Yozgat'ın sosyo-ekonomik gelişimine katkı sağlayacak bir kalkınma hamlesi olarak da değerlendirilebilir. Gerek turistik açıdan komşu illere ve yakın çevresine bir dinlenme ve sayfiye yeri, gerekse de iktisadi olarak kente önemli bir katkı sağlayabilecek bir yer olarak ön plana çıkmıştır. Nitekim 09.02.1957 tarihli Bozok Gazetesi, "Çamlığın milli park oluşu, şehre güzellik ve hava olarak bir kat daha mazhariyet vereceği gibi iktisadi hayatımızda da mühim rol oynayacaktır. Artık çamlığın turistik hüviyeti bir katiyet haline inkişaf etmiş bulunuyor. Çamlığa yapılacak tesisatlar önümüzdeki yıllarda yüzlerce insanın istirahati için Yozgat'a koşmasına vesile olacaktır" haberiyle buna vurgu yapmıştır.

Milli parkın ilanından hemen sonra ziyaretçiler ve istirahat etmek isteyen ziyaretçilerin ihtiyaçlarını karşılayabilmek amacıyla içerisinde bir otel binası inşa edilmiştir (Yozgat Orman İşletme Müd., Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın Kuruluşuna Ait Ön Rapor, 1958).

Yozgat Çamlığı'nın milli park olarak koruma altına alınmasında ise belli başlı sebepler ön plana çıkmıştır:

▼Ankara-Kırşehir-Keskin-Yozgat-Sivas-Erzincan yolu üzerinde

tahminen 400-500 sene evvel mevcut bulunan çam ve meşe ormanlarının yegane mümessili bulunması ve karaçam ağacı nev'inin hususi varyetesinin meşçere teşkil etmiş bulunması,

▼Yozgat vilayeti halkınca bu çamlığın öteden beri hassasiyetle korunup park halinde kullanılmış olması, bu civarda bir tabiat abidesi haline gelmesi ve dinlenme mahali olması,

▼Şiddetli yağmurlarla hasıl olacak sellere karşı bir mani teşkil etmesi,

▼Mahalli ve hatta turizme faydalı olacağı düşüncesi ile milli park olarak belirlenmiştir (Yozgat Orman İşletme Müdürlüğü, Yozgat Çamlığı Milli Park Tefriki Raporu, 1957).

Yozgat Çamlığı'nın ilk koruma altına alınmasında step kuşağındaki ormanlık alanın bir tabiat beldesi olarak korunması, sürekliliğinin sağlanması ve dengeli bir şekilde kullanılması ile sosyo-kültürel ve turizm faaliyetleri nedeniyle yakın çevresine açık hava rekreasyon ve dinlenme imkanı sunması nedeniyle ilan edildiği (Sever, 1998) söylenebilir.

İlan sürecinin çok yeni olduğu dönemlerde gazetelerde bu alanı korumak için hep teşvik edici mesajlar verilmeye çalışılmış ve hassas bir şekilde kullanılabilmesi amacıyla haberler yapılmıştır: 09.05.1958 tarihli Bozok Gazetesi'nde "Çamlık şehrin yarını için büyük bir ümittir. Bu bakımdan çamlığın mesire ve istirahat yeri olma imkânları takviye görmelidir. Bu bölgenin otlakıye olmaktan kurtarılması yapılacak işler arasındadır. Hıdırellez günü kazalarımıza ait plakalar taşıyan vasıtaları davet eden Çamlık'tır. Ev sahipliği yapan bu paha biçilemez değerın yardımcısı olalım, faidesi bizedir."

"Bu yurdun yarını için ormanın oynadığı mühim rolü bir hükümetin bilmesi yetmez. Kaderini bu yurdun toprağına, geleceğine bağlayan insanlar ağacın değerini tanımadıkça yapılan bütün himmet ve gösterilen bütün gayret sonuçsuz kalmaya mahkumdur ve gelecek hiçte müjdeli bir işaret taşımaz. İhmal Orta Anadolu'yu perişan etmiştir. Çöl yapmıştır bu gidişle bu topraklar gelecek nesillere cömert bir yurd olmayacaktır" (Bozok Gazetesi, 29.05.1958). "Çamlığın etrafının dikenli telle çevrilmesi için yıllar öncesi Orman Umum Müdürlüğü'nden belediyemize tel gönderildi. Belediyemiz üç yıldır bir türlü tellemeye işini yapmadı. Şimdi çamlığın ne yanına giderseniz gidiniz üç beş hayvan rahat rahat otlamaktadır. Buradaki görpe çam ve meşe fideleri çiğnenmekte, yenilmekte, hasılı imha edilmektedir. Elimizdeki çamlığı, şehrin ziyetini otlakıye halinde bırakıp gerilemesine sebep olursak gelecek nesiller elbette bizi hayırla anmazlar." (Bozok Gazetesi, 10.11.1958). Ancak daha sonra ki dönemlerde milli parka yönelik bir takım çalışmalar yapılmaya başlanmıştır.

1966 yılında milli parkın doğu ve batısındaki boş arazilerin milli parka katılması için Yozgat Belediyesi'ne yazı yazılmış ve 522 ha'lık arazinin devri gerçekleştirilmiştir. Sahanın da tamamı tel çitle çevrilerek koruma altına alınmış ve 1984 yılından 1986 yılına kadar ağaçlandırılmıştır (Yozgat Orman İşletme Müdürlüğü, İnceleme Raporu, 1998). Ayrıca bir dönem Yozgat İl Özel İdaresi tarafından Olucak Tepe ile Taşdemir arasına telesiyej tesisi yapılmak istenmiş (Yozgat Orman İşletme Müd., 1986, İntifa Hakkı Raporu) ancak proje hayata geçirilememiştir.

2000'li yıllara gelindiğinde ise milli parkın giderek günübürlük ve piknik amaçlı tercih edildiği görülmektedir. 20.04.2002 tarihli Yozgat Haber Gazetesi'nde bahar mevsiminin gelmesiyle bir-

likte Yozgat Çamlığı'nın faydasının daha iyi anlaşıldığı belirtilmiştir. Özellikle piknik yapanların daha duyarlı olması ve bu mekânı herkesin balkonu gibi koruması gerektiği vurgulanmıştır. Hatta 24.05.2002 tarihli Yozgat Haber Gazetesi'nde Yozgat kentinde çıkan bir yangın sebebiyle insanların mesire yeri olarak milli parkı tercih etmeleri teşvik edilmiştir. Vatandaşların piknik ihtiyaçlarını milli park içerisinde bulunan piknik sahasında yapabileceklerini belirten dönemin Orman İşletme Müdürü Mehmet Erol "Burada piknik için ayrılan bir saha var ve yangın riski yok. Yangın için gerekli materyal bulunmuyor ve ateş yakmaları konusunda herhangi bir yasak yok. Bu nedenle vatandaşlarımız burada piknik yapabilirler" şeklinde bir açıklamada bulunmuştur.

Günümüzde bakıldığında kent toplumunun giderek milli parkı daha çok bir mesire yeri gibi kullanmaya başladığı ve milli park içerisinde rekreasyonel taleplere yönelik çeşitli düzenlemelerin yapıldığı dikkat çekmektedir.

5. Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın Mevcut Durumu

Bir "Kültür, Doğa ve Kaplıca Kenti" olarak anılan Yozgat kenti (İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2015) aslında sahip olduğu kaynaklar sebebiyle turizm potansiyeli açısından ön plana çıkabilecek bir noktadadır. Tarihi ve kültürel değerleri ile Alişar Höyüğü, Kazankaya Vadisi, Kerkenes Harabeleri, Çapanoğlu (Büyük) Camii, Nizamoglu Konağı ve kent merkezinde bulunan saat kulesi, ilin önemli kültürel turizm çekicilikleridir. Yozgat Çamlığı Milli Parkı, Karanlık Dere Vadisi, Şebekpınarı Mesire Alanı, Akdağ Ormanları ve Gelingüllü Barajı gibi diğer turizm çekicilikleri de doğa turizminin gelişmesinde öncü rol oynamaktadır.

Son dönemlerde termal turizme yönelik yapılan yatırımlar da Yozgat ilinin turizm alanında bir kaplıca kenti olarak anılmasına sebep olmuştur (Kervankıran ve Kılıç, 2014). Tüm bu çekiciliklere rağmen, Yozgat ilinin sahip olduğu turizm potansiyeli genellikle yerel düzeye hitap etmektedir. Özellikle, arşiv kaynaklardan yola çıkarak milli park olma sürecinde Yozgat Çamlığı'nın genellikle turistik önemine vurgu yapılmış ve bölgesel olarak da bir çekim yeri olabileceği hep vurgulanmaya çalışılmıştır. Ulaşım istenen tüm amaçlar ve milli park için alınan önlemler daha çok bu sahanın korunup günümüze kadar ulaştırılmasına vesile olmuş ancak milli park istenilen düzeyde bir çekim merkezi olamamıştır. Kent merkezine yakınlığı ve sahip olduğu doğal çekicilikleri nedeniyle daha çok rekreasyonel amaçlı kullanılmakta, yaz aylarında ve özellikle hafta sonu tatiller ile halkın günübirlik kullanımları için tercih ettiği bir alan olmuştur. Bu sebeple de kent halkının yararlandığı bir mesire yeri veya dinlenme amaçlı bir mekân olarak zihinlerde kalmıştır.

1958 yılında hazırlanan bir raporda, "Mevki itibarıyla birçok aktiviteye elverişli şartlara haiz olan Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın cazip kılınması için lüzumlu tedbirler alınmalı ve tesisler kurulmalıdır" (Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü Yozgat Şube Müd., Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın Kuruluşuna Ait Ön Rapor, 1958) şeklinde bir ön değerlendirme yapılmıştır. Bu konuda kuruluşundan günümüze kadar ziyaretçilerin hizmetine yönelik özellikle son dönemlerde milli park içerisinde çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Milli parkı tercih eden ziyaretçilerin temel ihtiyaçlarına yönelik birçok

unsur da alanda mevcut halde bulunmaktadır. İki farklı noktadan giriş sağlanan milli parka, 2016 yılından itibaren ücret alınmaya başlanmış ve bu miktarlar yöneticiler tarafından milli parkın ihtiyaçları doğrultusunda kullanıldığı belirtilmiştir.

Eskipazar Mahallesi'nden sağlanan giriş kontrol noktasının (Şekil 4) hemen sağ tarafında milli parka hizmet eden Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü Yozgat Şube Müdürlüğü binası, lojman ve otopark bulunmaktadır. Bu giriş noktasının yukarı tarafında ziyaretçiler için piknik üniteleri kümeler halinde yapılmış ve günübirlik kullanım alanları oluşturulmuştur. Önceden asıl yaşlı karaçam ağaçlarının da içinde bulunduğu daha yukarı kısımlarda yapılan piknik faaliyetleri, böylece olası yangın tehlikelerine karşı günümüzde yalnızca belirli bir bölgeyle sınırlandırılmıştır.

Şekil 4. Milli parkın giriş kapısı.

Figure 4. News about the national park of Bozok and Hakikat Newspapers.

Piknik ünitelerinin de içinde bulunduğu alan üzerinde ihtiyaca yönelik küçük bir büfe, çocuk oyun alanı, basketbol ve voleybol sahası, manzara seyir terasları, otopark, tuvalet vb. donatı elemanları bulunmaktadır. Dolayısıyla bu kısım günübirlikçiler ile piknik yapmak için gelen ziyaretçilerin büyük çoğunluğunun yoğun olarak kullandığı bir alandır.

Piknik ünitelerinin üst kısmında uzun süredir kullanılmayan lokanta restore edilerek belediye tarafından "Çamlık Et Lokantası" adıyla yeniden hizmete açılmıştır. Bunun yanı sıra ziyaretçilere yönelik bisiklet turları da düzenlenmekte olup milli park içerisinde belirlenen tur güzergâhları oluşturulmuştur. Ayrıca dağ bisikletine uygun alanlar ile sportif amaçlı yürüyüş parkurları da bulunmaktadır. Peyzaja uygun olarak yapılmış bilgi amaçlı tabelalar ile işaret levhaları, yol güzergâhlarında dinlenmek için banklar, içme suyunu temin etmek için çeşmeler mevcuttur.

Milli parkın yukarı kısımlarına doğru çıkan yolun sağ tarafında müze amaçlı kullanılmak üzere yapılmış ancak ücretli misafirhane olarak kullanılan iki katlı, dış cephesi doğal taş malzeme ile kaplı olan köşk binası vardır. Köşkün dış cephelerinde kullanılan malzemenin doğal olması ve iç mekân duvarlarının da ahşapla kaplı olması milli park içindeki uyumluluğu arttırmıştır. Köşk binasının hemen arkasında bir adet bekçi evi bulunmaktadır (UDGP, 2011). Köşk binasının yukarı kesiminde ise 2017 yılında faaliyete geçen kahvaltı evi ve kafe niteliğinde yöresel yemeklerin yapıldığı bir tesis açılmıştır.

Kafenin hemen karşısına milli parka dair bilgilendirme etkinlikleri yapabilmek amacıyla Doğa Eğitim Merkezi açılmıştır. Milli park içinde oluşturulan bu tür alternatif tesislerle eksiklikler giderilmeye çalışılmıştır. Tesislerin üst kısmından gidildiğinde ön-

ceden "karlık" olarak kullanılan kar saklama kuyuları bulunmaktadır. Kışın biriktirilen kar bu kuyularda üst üste istiflenerek yazın kullanılmak üzere muhafaza edilmiştir. Ancak günümüzde bu kuyular aktif bir şekilde kullanılmamakla birlikte milli park yetkilileri tarafından etrafı çevrilmiştir.

Tesislerin alt yolundan gidildiğinde ise Taşdemir Tepe'de Galata Çamlık Otel'e ulaşılmaktadır. Otel, her biri özel tasarlanmış 68 odalı ve 2 süit odalı olmak üzere toplam 138 yatak kapasitelidir. Bu otelin varlığı milli park alanı içinde konaklamak isteyenler için önemli bir fırsat sunmakla birlikte, yapılaşmadan kaynaklı baskıları da beraberinde getirmektedir. Milli parkın tam ortasında esas meşcere içindeki otel ile otele ait spor sahaları ve diğer bazı yapılaşmalar yer almakta olup bu yapılar alandaki canlı ekosistemine büyük ölçüde zarar vermektedir (UDGP, 2011). Mülkiyeti özel idareye ait olan bu otel, karaçamlar içinde kent panoramasına hâkim bir noktadadır (Sever, 1998) (Şekil 5).

Şekil 5. Taşdemir Tepe'de yer alan Galata Çamlık Otel
Figure 5. Galata Çamlık Hotel in Taşdemir Hill.

Otelin karşısında İl Özel İdare Müdürlüğü'nce yaptırılan 31.702 m²'lik futbol sahası bulunmaktadır. Taşdemir Tepe dışında diğer önemli tepe olan Soğuluk Tepesi'nde de Sarıbaba Türbesi ile yanında TV vericileri bulunmaktadır. Türbede Hıdırellez şenliklerinin yapıldığı ve halkın yüksek bir katılımı ile şenlikleri kutladıkları bilinmektedir (UDGP, 2011).

Taşdemir Tepe'den aşağı yani milli parkın diğer giriş noktasına doğru inildiğinde ise Fatih Tabiat Parkı'na ulaşılmaktadır. Cevdet Dünder Göleti'nin de içinde bulunduğu bu alan milli parkla bitişik olup, milli parktaki etkinlikler için alternatif bir rekreasyon alanıdır.

Cevdet Dünder Göleti etrafında bulunan piknik yerleri esas meşcerenin dışında sonradan ağaçlandırılan alanların içinde yer almaktadır. Göletle esas meşcere arasından sadece Yozgat Çamlığı'nın batı tarafından başlayarak doğu tarafında sona eren yol geçmektedir (UDGP, 2011). Milli parkın hemen yakınındaki Fatih Tabiat Parkı ise sahip olduğu Cevdet Dünder Göleti ile manzara bütünlüğü açısından daha fazla tercih edilmektedir. Bu durum aslında milli park üzerindeki ziyaretçi baskısını da bir açıdan hafifletmektedir.

2011 yılında yapılan Uzun Devreli Gelişme Planı'nda göletin kenarında bir lokanta ve yine göletin hemen karşısından Çamlık içerisine doğru yangından koruma amaçlı yaklaşık 1,5 km. uzunluğunda bir yol yapılmak istenmektedir (UDGP, 2011). Bu projede henüz yol yapımına ilişkin bir faaliyet olmazken, göl manzaralı kafe hizmete açılmıştır.

Milli park genel olarak değerlendirildiğinde, aslında gününbirlik kullanım için ihtiyacı karşılayabilecek donatı elemanlarına sahiptir. Doğayla iç içe olmak isteyenler için sessiz ve temiz havasıyla bir dinlenme sahası, yürüyüş için uygun trekking koşulları, konaklama imkanlarıyla da rekreatif etkinliklere açık bir alandır.

Düşük maliyetlerle ziyaretçilere bir dinlenme ortamı sağlayan milli parkta ziyaretçi sayısı tam olarak bilinmemekle birlikte gelen misafirler için bitki örtüsü ve yaban hayatı da önemli bir potansiyel olarak değerlendirilebilir. Ancak mevcut potansiyel bakımından milli parktaki aktivitelerin çeşitlendirilmesi yaz ayları dışında da milli parkın tercih edilebilirliğini artıracak ve diğer rekreasyonel faaliyetler açısından da önemli bir mekân olabilecektir.

Doğa Koruma ve Milli Parklar 9. Bölge Müdürlüğü Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın gelişimi ve rekreasyonel aktiviteler için gelecek yıllarda da bir takım çalışmalar başlatmıştır. 2019 yılı içerisinde kuş gözlem noktalarının belirlenmesi, kuş türlerinin tanımlanması ile yaban hayatı gözlem kulesi yapılması düşünülmüş, düzenli olarak foto safari etkinlikleri ile bisiklet kiralama birimlerinin oluşturulması da planlanmaktadır. Ayrıca Yozgat İli Tabiat Turizmi Çalıştayında milli park içerisinde sağlık ve kongre turizmine yönelik yatırımların yapılması, otel sayısının artırılması ve yöresel el sanatlarının ön plana çıkartılmasına dair öneriler de sunulmuştur (OSB DKMPGM 9. Şube Müdürlüğü, 2016). Ancak gerçekleştirilmesi istenen bu projeler konunun uzmanları ile çeşitli kurumlarla işbirliğine gidilerek iyi analiz edilmeli, milli parkın taşıma kapasitesini zorlamayacak, alana zarar vermeyecek şekilde ve sürdürülebilir politikalar bağlamında yapılmalıdır.

6. Tartışma ve Sonuç

Anadolu'da insan etkisiyle oluşan bozulmalar sebebiyle günümüze yalnızca belli bir kısmı kalan ve kendine has özelliğiyle varlığını devam ettiren Yozgat Çamlığı, korunan alan statüsü kazandırılan Türkiye'nin ilk milli parkı özelliğini taşımaktadır. Bu süreçte Yozgat Çamlığı'nın gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için dönemin siyasetçileri tarafından kamuoyu oluşturulmuş ve milli park ilanı gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla politik ekolojinin güzel bir örneğini oluşturan Yozgat Çamlığı Milli Parkı kuruluşundan günümüze işletilmesi, yönetimi ve hukuki yetkiler açısından sürekli tartışmalı bir mekândır.

Yozgat Çamlığı Milli Parkı, dünyada ilk ilan edilen milli parkların kuruluş amaçlarıyla bir açıdan benzerlik göstermektedir. Dünyadaki ilk milli parklarda ortak amaç kaynak değerlerini korumaktır. Fakat bu milli parklar ilerleyen süreçlerde halkın kullanımına açılarak turizm ve rekreatif amaçlı tercih edilen doğal mekânlar haline gelmiştir. Birçok ülke bu alanları bir turizm geliri olarak görmüş ve ülkelerine milli parklar aracılığıyla önemli ekonomik girdi sağlamışlardır. Ancak Türkiye'de ilk olarak ilan edilen Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın kuruluş amacı ekonomik gelir elde etmek değildir. Hatta altını çizmek gerekirse, bu saha daha çok "koruma" altına alınmak istenmiştir.

1950 ve 1960'ların Türkiye'si düşünüldüğünde kırdan kente olan göçler Yozgat kentinde de kendini göstermiştir. O dönemlerde kırdan gelenlerin büyük çoğunluğunun Yozgat Çamlığı etrafına yerleşmeleri ve hayvanlarını otlatmaları ormanın korunmasını güçleştirmiştir. Gerçekten de Yozgat Çamlığı'na böyle bir statü verilmeseydi günümüze kadar bu haliyle ulaşacağını söylemek oldukça zor olacaktı.

İlk ilan edilen milli park olması sebebiyle o dönemlerde herhangi bir kriterin olmaması bu durumların yaşanmasında da etkili olabilmektedir. Çünkü ilan sürecinin yerel halkın sosyo-kültürel hayatında ne gibi sonuçlar doğuracağını dikkate

alınmadığı görülmektedir. Dolayısıyla halk "neyi, neden" koruduğunun tam olarak bilincinde değildir. Ancak olaya tek taraflı bakılması yanlış sonuçlara neden olabilir. Çünkü ülkemizde ormanların yok edilmesiyle başlayan sürecin aslında koruyucu tedbirleri de beraberinde getirdiği görülmektedir. Yozgat kentinin üç tarafının da tepelerle çevrili olduğu düşünüldüğünde gelişim yönünün zamanla ormanlık alana kadar gidebileceği de vurgulanabilir. Eğer bu koruma kararı olmasaydı Türkiye'de diğer bölgelerde yaşandığı gibi bu alanda da rant amaçlı yapılaşmalar görülecekti.

Ülkemizde doğa koruma pratiğinde bu tür alanların insanlardan kopuk, izole bir şekilde korunmaya çalışılması aslında tam anlamıyla koruma eyleminin amacına ulaşmasına da engel olmaktadır. Bu durum insanların yaşadığı, anlam yüklediği ve hatıralarla yüklü doğal çevrelerine bir yandan da yabancılaşmasına sebep olmaktadır. Bunun yerine yasakçı ve katı milli park modelinden uzaklaşıp halkın da söz sahibi olduğu yönetim etkinliğinin ön planda tutulduğu uygulamalara ihtiyaç vardır. Özellikle halkın karar verme veya planlama aşamasında sürece dâhil edilmemesi elbette ki pratikte bir takım zorluklara neden olabilmektedir. Bu sebeple de milli parkta yaşanan sorunların uzun vadede çözümlenmesi oldukça zor görünmektedir. Ancak korunan alanlarla etkileşim halinde olan insanların bilgi ve deneyimleri, istek ve ihtiyaçları da milli parkın geleceği açısından önemli olabilmektedir. Dolayısıyla milli parkın geleceği ve sürdürülebilir yönetimi idari yönetim ile yerel halk arasında kurulan ilişkinin boyutuyla yakından ilişkilidir. Bu nedenle halkla birlikte bütünsel bir yol izlemek, milli park kavramının kabul edilmesine ve içselleştirilmesine daha fazla yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın yönetiminde yerel halkın yanı sıra alan üzerinde oluşan yetki karmaşasının da çözümlenmesi gerekmektedir. Milli parkın mülkiyeti Yozgat Belediyesi'nde olması sebebiyle alınacak kararlarda veya milli parkın bakım ve onarımında belediye söz hakkına sahiptir. Ayrıca milli park içerisindeki Galata Çamlık Otel de özel şahıs tarafından işletilmektedir. Diğer yandan, planlamalarda ve uygulamada Orman Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü (OSB DKMPGM) Yozgat İl Şube Müdürlüğü de bir yetkiye sahiptir. Hassas bir koruma bölgesinde birden fazla kurum, kuruluş veya şahısların söz sahibi olması milli parkın hem yönetiminde hem de işleyişinde bir takım problemlere sebep olabilmektedir. Bu durum zaman zaman kurumlar arası kopukluğa, görev dağılımlarında problemlere, yetki ve sorumluluklarda anlaşmazlıklara hatta kurumlar arası çatışmaya yol açabilmektedir. Dolayısıyla yaşanan bu sorunlar hem kaynak değerlerinin işleyişini ve yönetimini tehlikeye atmakta hem de koruma ve kullanma arasındaki dengeyi bozmaktadır. Bu sorunun çözümüne yönelik milli parkın tek elden yönetimi, milli parkın geleceği açısından sağlıklı sonuçlara neden olacaktır.

Öte yandan çoğunlukla halkın rekreasyonel etkinlikler için kullandığı bu alanın, "*Mevcut haliyle bir milli park olarak kalabilecek mi?*" sorusunu da akıllara getirmektedir. Halkın gözünde bütünüyle bir milli park olarak algılanmayan bu alanın, günümüzdeki milli park kriterleriyle ne kadar örtüştüğünü sorgulamak gerekmektedir. Başta büyüklük açısından en az 1000 hektar olma kriterine uymamaktadır. Bu kriter Yozgat Çamlığı, milli park olarak ilan edildikten sonra çıktığı için sonradan yapılan ağaçlandırma faaliyetleriyle genişletilmeye çalışılmıştır. Ayrıca milli parkın ilan edilme gerekçelerinde de turizm açısın-

dan bir fayda sağlayabileceği düşüncesi vurgulanmıştır. Ancak Yozgat Çamlığı Milli Parkı, turizm ve rekreasyon açısından ön plana çıkmayı fazla başaramamıştır. Burada kaynak değerleri açısından yalnızca karaçam ormanının olması ve turizm etkinliklerine olanak sağlayacak başka kaynakların olmaması da etkilidir. Daha çok yerel düzeyde tercih edilen bu alan, çoğunlukla bir mesire yeri gibi kullanılmaktadır. Ayrıca yerel halkın gidebileceği alternatif yeşil alanların azlığı da milli parkın tercih edilmesinde etkili olabilmektedir. Ancak burada asıl önemli olan milli parkın kaynak değerlerini muhafaza etmek için kullanımının da tamamen sınırlandırılmaması gerektiğidir. Koruma elbette ki ön planda olmalı ancak halkın da yararlanabileceği hatta farklı yerlerden gelenlerin fayda sağlayabileceği şekilde gerekli düzenlemelere yer verilmesi de gerekmektedir.

Son dönemlerde yapılan bir takım düzenlemeler, aslında milli parkın tercih edilmesinde önemli gelişmelere neden olmuştur. Özellikle bitki ve hayvan türlerinin tanıtımına yönelik Doğa Eğitim Merkezi'nin kurulması, yöresel yemeklerin ve ev yapımı ürünlerin bulunduğu bir kafe ve kahvaltı salonu, gelen ziyaretçilerin ihtiyaçlarına yönelik bir lokanta da günümüzde hizmet sunmaktadır. Ancak bu gelişme çabaları yeterli düzeyde olmayıp, halkın temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek farklı alternatiflere de ihtiyaç duyulmaktadır. Bu konuda eksikliklerin giderilmesi ve var olan problemlere yönelik milli parkın mevcut Uzun Devreli Gelişme Planı (UDGP) ele alınıp pratikte uygulanabilirliği de yeniden gözden geçirilmelidir. Ancak günümüzde Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın bitişiğinde sonradan ağaçlandırma faaliyetleriyle oluşturulan Fatih Tabiat Parkı, milli parka gelen çoğu ziyaretçiyi kendine çekmekte ve milli park üzerindeki yoğun ziyaretçi baskısını hafifletmektedir. Dolayısıyla bu çekim aslında bir yandan milli parkın bir mesire yeri veya bir piknik alanı gibi kullanımının da yavaş yavaş önüne geçmeye başlamıştır. Ancak araçlarıyla giriş yapan ziyaretçilerin gürültü yapması veya aşırı kalabalıklık hem ziyaretçileri rahatsız etmekte hem de milli park içerisindeki bitki ve hayvan türlerini olumsuz etkilemektedir. Buna yönelik milli parkın kapasitesinin zorlanmaması, özellikle insan faaliyetlerinin sınırlandırılarak canlıların yaşam alanlarını olumsuz etkilememesine dikkat edilmesi gerekmektedir. Bu konuda özellikle 2011 yılında hazırlanan Uzun Devreli Gelişim Planı ile önceleri mutlak koruma alanında yapılan piknik faaliyetleri gününbirlik kullanım zonuna taşınmıştır. Çünkü milli parkın tamamen ziyaretlere açılması ve bu gibi etkinliklere izin verilmesi hem kaynak değerlerine zarar vermekte hem de alanın taşıma kapasitesini zorlamaktadır.

Türkiye'de ülke ekonomisine katkı sağlayan, turizmde ön plana çıkmayı başaran pek çok milli park mevcuttur. Bu açıdan değerlendirildiğinde Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın yeni milli park anlayışına göre revize edilmesi, milli parkın sürdürülebilirliği açısından farklı çözüm yolları geliştirecektir. Kent içerisinde erişilebilir bir alanın yalnızca rekreasyonel faaliyetler için değil, aynı zamanda bilimsel ve eğitsel aktivitelerde de ön plana çıkması için gerekli çaba gösterilmelidir. Özellikle çocuk ve gençlerin doğa bilincini kazanmasında, bitki ve hayvan türlerini yerinde öğrenme imkânlarıyla, doğal bir laboratuvar ortamının bu tür faaliyetlerde kullanımı sağlanmalıdır. Ekolojik bilincin ve doğal yaşam felsefesinin kazanılması açısından kamping, trekking veya izcilik merkezleri kurularak farklı imkanlar yaratılabilir ve gençlerin milli parkla bütünleşmesini sağlayacak faaliyetler düzenlenebilir. Kentte yaşayan emekli ve yaşlılar için temiz ve sağlıklı bir çevrede boş vakitlerini değerlendirebileceği bir or-

tamda farklı aktivitelere imkân sağlayan etkinlikler ve projeler yapılabilir. Özellikle kentte ilköğretim düzeyindeki öğrencilerin doğa, orman, ekosistem ve koruma gibi kavramlar konusunda bilinç seviyesini artırmak için okullar arası geziler planlanabilir. Milli parkın doğal yapısına uygun milli park içerisinde özellikle kent dışından gelenlerin ilgisini çekecek, Yozgat'a özgü ve Yozgat'ı temsil eden etnografik ürünlerin sergilendiği bir müze yapılabilir. Geçmiş yıllarda olduğu gibi Hıdırellez kültürel etkinliğinin devamı sağlanabilir veya milli parkın bir simgesi olan Aslı ve Kerem hikâyesi yeniden canlandırılabilir. Böylece Yozgat Çamlığı'na atfedilen kültürel anlam ve halk kültürüyle özdeşleşmiş etkinlikler milli parkla da bütünleşecek ve milli parkın geleceğine yön verebilecektir. Ayrıca Yozgat Çamlığı Milli Parkı, aynı zamanda Türkiye'deki milli parkçılığında yaşayan bir hafızası, bir belleğidir. Bu hafızanın gelecek nesillere ulaştırılması 1958 yılında başlayan hikâyenin bozulmadan, tüketilmeden devam etmesine bağlıdır.

Kaynakça

- Alkan, M.Ö. (2015). Soğuk Savaş'ın Toplumsal, Kültürel ve Günlük Hayatı İnşa Edilirken. Mete Kaan Kaynar (Haz.), *Türkiye'nin 1950'li Yılları* içinde (s. 591-626). İletişim Yayınları, İstanbul.
- Arpa, N.Y. (2017). Muhsin Zekai Bayer: Milli Parklar ve Turizm Dostu. *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 28 (1), 169-180.
- Ayten, A.M. ve Dede, O.M. (2007). Milli Park Alanlarının Koruma ve Yönetim Sorunları: Yozgat Çamlık Milli Parkı Örneği. 38. *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi Kitabı*. s. 165, 10-15 Eylül, Ankara.
- Bahadır, M. (2013). Kovada Gölü Milli Parkı'nın Sürdürülebilir Yönetimi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 30, 287-310.
- Bayer, M.Z. (1994). Milli Parklar ve Turizm Açısından Önemi. Alınması Gerekli Önlemler. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, Ocak-Haziran, 53-55.
- Bishop, K., Green, M., Phillips, A. (1998). *Models of National Parks*. Scottish Natural Heritage Review, UK.
- Brockington, D., Duffy, R. ve Igoe, J. (2008). *Nature Unbound Conservation, Capitalism and The Future of Protected Areas*. Earthscan, UK.
- Bulut, İ. (2003). *Yozgat İli'nin Coğrafyası*. Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum.
- Ceylan, S. (2011). Resource Values, Usage and Sustainability of the Gala Lake National Park. Efe, R., Öztürk, M. ve Atalay, İ. (Edt.) *Natural Environment and Culture in the Mediterranean Region II* içinde (s. 419-432). Cambridge Scholars Publishing: UK.
- Constitutional Rights Foundation (2013). Conservation, Preservation and The National Parks. *Bill of Rights in Action*, 28 (4), 1-10.
- Çalışkan, B. (1995). *Yozgat Çamlığı Milli Parkı'ndaki Kafkas Çamının Yetiştirme Ortamı Özellikleri*. İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği Bölümü, Bitirme Ödevi, İstanbul.
- Çelik, C. (2015). Doğal Alanları Koruma: Amerika Birleşik Devletleri'nde Milli Parkların Oluşum Süreci ve İdaresi. *Türk İdare Dergisi*, 481, 401-432.
- Dearden, P., ve Langdon, S. (2009). Aboriginal Peoples and National Parks. In P. Dearden, P. ve Rollins, R. (Edt.), *Parks and Protected Areas in Canada: Planning and Management* (3. Baskı), içinde (s. 373-402). Oxford University Press, Don Mills.
- Dede, O.M., Ayten, A.M. ve Yazar, K.H. (2005). Characteristics and Problems of a National Park Area Nearby an Urban Settlement: Case Study of Yozgat "Çamlık" National Park in Turkey. *X. European Ecological Congress*, 1, s. 1-15.
- Demir, C. ve Çevirgen, A. (2006). *Turizm ve Çevre Yönetimi Sürdürülebilir Gelişme Yaklaşımı*. Nobel Basımevi, Ankara.
- Eagles, P.F.J. ve McCool, S.F. (2002). *Tourism in National Parks and Protected Areas: Planning and Management*. CABI Publishing, New York.
- Eagles, P.F.J., McCool, S.F., Haynes, C.D., (2002). *Sustainable Tourism in Protected Areas: Guidelines for Planning and Management*. IUCN Gland, Switzerland and Cambridge, UK.
- Ergen, M. (2005). Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın Rekreatif Amaçlı Kullanımı ve Korunması. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, s. 441-446, 8-10 Eylül, Isparta.
- Erol, S.Y., Kuvan, Y. ve Yıldırım, H.T. (2011). The General Characteristics and Main Problems of National Parks in Turkey. *African Journal of Agricultural Research*. 6 (23), 5377-5385.
- Ford, L.R. (1979). Urban Preservation and Geography of City in the USA, *Progress in Human Geography*, 3, 253-273.
- Frost, W. ve Hall, C.M. (2009). National Parks, National Identity and Tourism. Frost, W. ve Hall, C.M., (Edt.) *Tourism and National Parks International Perspectives on Development, Histories and Change* içinde (s. 63-77). Routledge: New York.
- Göksoy, Y. (1974). *Cumhuriyetimizin 50. Yılında Atatürk ve Yozgat*. Yozgat Vilayet Matbaası, Yozgat.
- Harvey, D. (2016). *Sosyal Adalet ve Şehir*. Çev. Mehmet Morali 5.Baskı, Metis Yayınları, İstanbul.
- Innes, M. ve Heintzman, P. (2012). Insights into the Perceived Impact of Park Creation on the Lives of Local Residents within Gros Morne National Park. *Leisure/Loisir*, 36 (2), 161-186.
- Kervankıran, İ. ve Kılıç, M. (2014). Yozgat İli'nde Jeotermal Kaynakların Kullanımı ve Turizm Açısından Önemi. *Türkiye Coğrafyacılar Derneği Uluslararası Kongresi Bildiriler Kitabı*, s: 328-336, 4-7 Haziran 2014, Muğla.
- Kervankıran, İ. ve Eryılmaz, A. G. (2015). Milli Parkların Sürdürülebilir Kullanımı ve Yönetim Planı Önerisi: Isparta İli Örneği, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 34, 173-190.
- Kervankıran, İ. ve Eryılmaz, A.G. (2016). Milli Parkların Turizm ve Rekreatif Faaliyetlerde Sürdürülebilir Kullanımı: Isparta İli Örneği, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 139, 151-182.
- Kervankıran, İ. ve Kılıç, M. (2017a). Sosyo-Mekânsal Boyutlarıyla Kentleşme ve Milli Park Etkileşimi: Yozgat Çamlığı Milli Parkı Örneği, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Dergisi*, 34, 23-38.
- Kervankıran, İ. ve Kılıç, M. (2017b). A Study For Assessing The Recreation Potential of Yozgat Çamlığı National Park. *International Symposium on New Horizons in Forestry Bildiriler Kitabı*, s. 216, 18-20 Ekim, Isparta.
- Kervankıran, İ. ve Kılıç, M. (2017c). A National Park in The Pincer of Nature Conservation-Recreation-Urbanization: Yozgat Çamlığı National Park. *6. International Congress on Current Debates in Social Science Bildiriler Kitabı*, s. 341, 14-16 Aralık, İstanbul.
- Kılıç, M. (2018). *Türkiye'de Milli Parkların Gelişimi: Yozgat Çamlığı Milli Parkı Örneği*. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
- Kurdoğlu, O. ve Bektaş, V. (2015). Korunan Alanlarda Turizmde Kaynaklanan Sorunlar: Kaçkar Dağları Milli Parkı Örneği. *IV. Ormanlıkta Sosyo-Ekonomik Sorunlar Kongresi Bildiriler Kitabı*, s. 60-72, 15-17 Ekim, Trabzon.
- Locke, H. (1997). The Role of Banff National Park as a Protected Area in the Yellowstone to Yukon Mountain Corridor of Western North America. Nelson, J.G. ve Serafin, R. (Edt.), *National Parks and Protected Areas keystones to Conservation and Sustainable Development*. içinde (s. 117-124). Springer-Verlag Berlin Heidelberg.
- Lowenthal, D. (1978). Australian Images: The Unique Present, the Mythical Past, *Reading in Australian Arts*, University of Exeter.
- Lynch, K. (2015). *Kent İmgesi*. Çev. İrem Başaran. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Nelson, J.G. ve Serafin, R. (1997). Keys to Life. Contributions of National Parks and Protected Areas to Heritage Conservation, Tourism and Sustainable Development. Nelson, J.G. ve Serafin, R. (Edt.),

- National Parks and Protected Areas Keystones to Conservation and Sustainable Development.* içinde (s. 1-10). Springer-Verlag Berlin Heidelberg.
- Özger, Y. (2015). II. Abdülhamid Dönemi'nde Yozgat'ın Sosyo-Ekonomik Durumu (Tahrirat Müdürü Osman Namık Bey'in Raporuna Göre). *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 5(9), 19-46.
- Özgüç, N. (1988-1992). Şehirsel Koruma ve Coğrafya. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Dergisi*, 3, 61-122.
- Özgüç, N. (2011). *Turizm Coğrafyası Özellikler ve Bölgeler*. Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Sever, S. (1998). *Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın Koruma Kullanım ve Geliştirme İlkeleri Üzerine Bir Araştırma*. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Spence, M. D. (1999). *Dispossessing the Wilderness: Indian Removal and the Making of National Parks*. Oxford University Press, UK.
- Temurçin, K. ve Aldırmaz, Y. (2013). Fonksiyonel Açından Kars Şehri'nde Hayvancılık. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 30, 297-312.
- Temurçin, K. ve Aldırmaz, Y. (2017). İstanbul İlinde Tekstil, Dokuma ve Giyim Sanayi: Yapısı, Özellikleri ve Dağılışı, Edt: Ferhat Aslan, *Türkiye Coğrafyası Araştırmaları Prof. Dr. Mesut Elibüyük'e Armağan*, (s. 271-294). Pegem Akademi Yayınları, Ankara.
- Temurçin, K., Aldırmaz, Y., ve Kılıç, M. (2018) Sürdürülebilir Kalkınma Düşüncesinde İhmal Edilen "Yer" : Türkiye'de Bölgesel Eşitsizlik ve Çözüm Mekanizması Olarak Kalkınma Ajansları, *Sürdürülebilir Kalkınma ve Türkiye*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Tümertekin, E. (1997). *Cumhuriyet Dönemi'nde Türkiye'de Bilim "Sosyal Bilimler" Beşeri Coğrafya*. TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, Ankara.
- Witherick, M., Ross, S. ve Small, J. (2001). *A Modern Dictionary of Geography*. 4. Baskı. Oxford University Press Inc., New York and USA.
- Yalçın, O. ve Gökçen, R. (1987). *Yozgat ve İç Anadolu Bölgesi*. Özyürek Yayınevi, İstanbul.
- Yeşil, M. (2016). Doğa Koruma Yaklaşımlarındaki Değişimlerin Dünyada ve Türkiye'deki Tarihsel Süreci. *Türk Tarım-Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 4(10), 867-876.
- Yıldırım, S. (2015). Köylüler ve Kentliler: Ellili Yılların Dönüşen Yeni Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Coğrafyası. Mete Kaan Kaynar (Haz.), *Türkiye'nin 1950'li Yılları* içinde (s: 541-564). İletişim Yayınları, İstanbul.
- Yücel, M. (2005). Korunan Alanların Sınıflandırılması ve Uzun Devreli Gelişme Planları Yapımında Yaşanan Sorunlar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, s. 53-60, 8-10 Eylül, Isparta.
- Yücel, M. ve Babuş, D. (2005). Doğa Korumanın Tarihçesi ve Türkiye'deki Gelişmeler. *Doğu Akdeniz Ormanlık Araştırma Müdürlüğü Doğa Dergisi*, 11, 151-175.
- 27.11.1957, Yıl:2, Sayı: 645.
- Hakikat Gazetesi, *Kalkınmanın Eşiğindeki Yozgat*, 10.03.1958, Yıl: 2, Sayı: 731.
- Milli Güvenlik Konseyi (1983). Milli Parklar Kanunu Teklifinin Danışma Meclisince Kabul Olunan Metni ve Millî Güvenlik Konseyi İhtisas Komisyonu Raporu. (D. Meclisi: 2/92; M.G. Konseyi: 2/129).
- Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, (2011). *Yozgat Çamlığı Milli Parkı 1/10.000 Ölçekli Uzun Devreli Gelişme Planı Analitik Etüt ve Sentez Raporu*, Ankara.
- Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 9. Şube Müdürlüğü, (2016). *Yozgat İli Tabiat Turizmi Uygulama Eylem Planı 2016-2019*.
- OSB DKMPGM (2016). Korunan Alan İstatistikleri (1958-2016).
- TBMM Zabıt Ceridesi, 31.08.1956, 103. İnikat, 10. Devre, 18. Cilt, içtima: 2.
- Resmî Gazete, 08.03.1958 tarih 9853 sayılı Yozgat Çamlığı'nın milli park olma kararı
- Yozgat Gazetesi, *Unutulan Şehir*, 12.03.1954, Sayı:1
- Yozgat Gazetesi, *Çamlık*, 15.06.1954, Sayı:7.
- Yozgat Gazetesi, *Valimizle Mülakat*, 29.03.1956. Yıl: 36, Sayı: 1661.
- Yozgat Haber Gazetesi, *Çamlık, Yozgat'ın Akciğeri*, 20.04.2002, Yıl:1, Sayı: 30.
- Yozgat Haber Gazetesi, *Ormanlar Kontrol Altında*, 24.05.2002, Yıl: 1, Sayı: 59.
- Yozgat Life Gazetesi, *Yozgat Çamlığı*, Ağustos, 2002, Yıl:1, Sayı:1.
- Yozgat Orman İşletme Müdürlüğü, *Yozgat Çamlığı Milli Park Tefriki Raporu*, 1957.
- Yozgat Orman İşletme Müdürlüğü, *Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın Kuruluşuna Ait Ön Rapor*, 1958.
- Yozgat Orman İşletme Müdürlüğü, *İntifa Hakkı Raporu*, 1986.
- Yozgat Orman İşletme Müdürlüğü, *Yozgat Çamlığı Milli Parkı Kuruluşu ve İhtiyaçları Doğrultusunda Hazırlanan İnceleme Raporu*. 28.04.1998 Rapor No:2.
- Yozgat Valiliği, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2015). *Yozgat* (Tanıtım Kitapçığı), Atlas Matbaacılık, Yozgat.
- <https://www.biography.com/people/abraham-lincoln-9382540> (S.E.T. 07.03.2018).
- <https://www.biography.com/people/ulysses-s-grant-9318285> (S.E.T. 07.03.2018).
- <http://www.milliparklar.gov.tr/haberler/malazgirt-meydan-muharebesi-milli-parki-43-milli-parkimiz-oldu> (S.E.T. 28.03.2018).
- https://www.nps.gov/parkhistory/online_books/sontag/mather.htm (S.E.T. 07.03.2018).
- <https://www.nationalparks.nsw.gov.au/visit-a-park/parks/royal-national-park> (S.E.T. 07.03.2018).
- <https://www.nationalgeographic.com/travel/parks/banff-canada-park/> (S.E.T. 07.03.2018).
- <http://www.yozgatgazetesi.com/yazarlar.asp?yazar=9&yazi=1064> (Son Erişim: 11.07.2017).
- <http://www.yozgatgazetesi.com/yazarlar.asp?yazar=37&yazi=2694&s=18> (Son Erişim: 11.07.2017).
- <http://www.yozgatcamlik.com/yazi/566/sabahattin-aliden-yozgat> (Son Erişim: 27.04.2018).

Diğer Kaynaklar

- Bozok Yozgat Halkevi Dergisi (1938). *Çamlığımızı Dair*. Yıl:1, Sayı: 1 s: 4-5, Yozgat İl Basımevi.
- Bozok Gazetesi, *Çamlık ve Otlakiye*, 05.06.1956, Yıl: 9, Sayı: 896.
- Bozok Gazetesi, *Yozgat Çamlığı'nın Milli Park Haline Getirilmesi*, 29.09.1956, Yıl: 9, Sayı: 901.
- Bozok Gazetesi, *Çamlık Milli Park Oldu*, 08.02.1957, Yıl: 9, Sayı: 1012.
- Bozok Gazetesi, *Çamlık Milli Park Olurken*, 09.02.1957, Yıl: 9, Sayı: 1013.
- Bozok Gazetesi, *Bu Memleket Neye Muhtaç?* 16.05.1957, Yıl: 10, Sayı: 1090.
- Bozok Gazetesi, *Çamlık ve İhtiyaçları*, 09.05.1958, Yıl: 11, Sayı: 1391.
- Bozok Gazetesi, *Orman Elden Gidiyor*, 29.05.1958, Yıl: 11, Sayı: 1408.
- Bozok Gazetesi, *Çamlığın Korunması*, 10.11.1958, Yıl: 11, Sayı: 1546.
- Hakikat Gazetesi, *Yeşil Çamlık Milli Park Oldu*, 09.02.1957, Yıl: 2, Sayı: 410.
- Hakikat Gazetesi, *Çamlık*. 29.04.1957, Yıl:2, Sayı:475.
- Hakikat Gazetesi, *Güzel Çamlığımız Milli Park Haline Getiriliyor*,

